

NOTAT

Til:	Styret
Fra:	Rektor

Om: Opprettelse av 3-årig bachelorprogram i yrkesfaglærerutdanning ved NTNU f.o.m. H-07

---

1. TILRÅDING

- ”1. *Det opprettes et treårig bachelorprogram i yrkesfaglærerutdanning på 180 studiepoeng ved NTNU fra og med studieåret 2007/2008.
Det tas sikte på opptak av 50 studieplasser i henhold til bevilgningene i statsbudsjettet fordelt på de aktuelle studieretningene.*
  2. *Studieprogrammet administreres av Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse (SVT), og tilbys i samarbeid med Høgskolen i Sør-Trøndelag (HIST). SVT-fakultetet tildeler graden. Kandidatenes tittel blir bachelor - yrkesfaglærerutdanning med anføring av studieretning på vitnemålet. Det tas sikte på å videreutvikle studieprogrammet til et fellesgradsprosjekt mellom NTNU og HIST.*
  3. *Emnene som tilbys i studieprogrammet skal være på 5 studiepoeng eller multiplum av dette.*
  4. *NTNU v/ Rektor inngår avtale med HIST om organiseringen av studietilbudet og fordelingen og anvendelsen av de økonomiske midlene knyttet til studietilbudet.*
  5. *Forvaltningsutvalget for lærerutdanningene ved NTNU (FUL) vedtar studieprogrammets studieplan/fagplan og suppleres med 2 representanter fra HIST og 1 representant fra de samarbeidende praksisbedrifter når saker i direkte tilknytning til yrkesfaglærerutdanningen skal behandles. Rektor gis fullmakt til å justere FUL sitt mandat i henhold til dette.”*
-

2. BAKGRUNN

2.1 Anbefalinger og vedtak

SVT-fakultetet slutter seg i uttalelse av 15.11.06 til at det fra og med høsten 2007 opprettes en treårig yrkesfaglærerutdanning i samarbeid med HIST. SVT-fakultetet aksepterer å være vertsfakultet og studieprogrammet vil bli lagt til Program for lærerutdanning (PLU).

Under studieprogrammet tas det sikte på opprettelse av følgende 5 studieretninger:

- bygg- og anleggsteknikk
- helse- og sosialfag
- restaurant- og matfag
- elektrofag
- teknikk og industriell produksjon

Med hensyn til opptaket til studieåret 2007/2008 tas det sikte på opptak av 50 studieplasser i henhold til bevilgningene i statsbudsjettet men kun fordelt på de 3 førstnevnte studietretningene.

Med hensyn til opptaket til studieåret 2007/2008 innrapporteres studietilbudet til Samordnet Opptak (SO) innen fristen 01.12.06 som et NTNU-tilbud (trekkfristen er 10.12.06).

Yrkesfaglærerutdanningen har et omfang på 180 studiepoeng og består av:

• yrkespedagogikk	30 studiepoeng
• yrkesdidaktikk	30 studiepoeng
• faglig breddekompetanse innen yrkesområdet	60 studiepoeng
• faglig dybdekomptanse innen yrkesområdet	60 studiepoeng

Vegledet yrkespedagogikk og yrkesfaglig praksisopplæring inngår i hver av disse studieenhetene.

Studiet gir altså grunnlag for tildeling av graden bachelor – yrkesfaglærerutdanning.

Det 60 førstnevnte studiepoengene gis ved NTNU og de 120 neste ved HIST. Yrkespedagogikken og yrkesdidaktikken inngår i hvert semester, slik at fordelingen 1/3 og 2/3 på henholdsvis NTNU og HIST er gjennomgående i hele studieløpet.

I saksdokumentet ”Treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HIST – 180 stp” til møte 10.11.06 i prosjektstyringsgruppen for dette samarbeidsprosjektet har man tatt utgangspunkt i NTNUs mal i kravspesifikasjonen for etablering av nye bachelor- og masterprogram ved NTNU. Vi viser til det *vedlagte* saksdokumentet.

Prosjektstyringsgruppen har vært sammensatt av representanter fra både NTNU og HIST samt eksterne representanter. I tillegg har man opprettet en referansegruppe.

Prosjektstyringsgruppen sluttet seg i møte 10.11.06 til forslaget i ovenfornevnte saksdokument og anbefaler at NTNU og HIST fra og med høsten oppretter treårig yrkesfaglærerutdanning.

Ved NTNU har FUL, Utdanningsutvalget og Dekanmøtet behandlet saken i inneværende høstsemester, og det anbefales at studieprogrammet i yrkesfaglærerutdanning opprettes.

Styret ved HIST skal behandle saken i januar 2007.

2.2 Kort historikk – nasjonale styringsdokumenter

På bakgrunn av forslag i *NOU 1996:22 Lærerutdanning - Mellom krav og ideal* vedtok Stortinget å etablere en treårig sammenhengende yrkesfaglærerutdanning, jfr. *Stortingsmelding nr. 48 (1996-97) Om lærerutanning* og Innst.S. Nr. 285 (1997). Hensikten var å utvikle en modell for yrkesfaglærerutdanningen som hadde en forankring i yrkeslivet, i yrkespraksis og opplæringsinstitusjonene i fag- og yrkesopplæringen, og som samtidig var på høghskolenivå (St.meld. nr. 16 (2001-2002).

Allerede i juni 1999 ((K-sak 137/99, 16.06.99) vedtok det daværende Kollegiet ved NTNU ”å søke KUF om opprettelse av ny 3-årig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU i samarbeid med de øvrige utdanningsinstitusjoner som er tilsluttet Midt-Norsk Nettverk. Søknaden gjelder de fem fagretningene; helse- og sosialfag, hotell- og næringsmiddelfag, mekaniske fag, elektrofag og

formgivningsfag.” Samtidig vedtok Kollegiet ”å søke KUF om at det i denne sammenheng blir bevilget særskilte, øremerkede midler til etableringen.”

Til grunn for Kollegiets vedtak lå innstillingen fra en arbeidsgruppe i regi av Midt-Norsk Nettverk som anbefalte opprettelse av det foreslåtte studietilbudet fra år 2000.

Mye er skjedd siden 1999, men som kjent er ingen slik yrkesfaglærerutdanning opprettet i Midt-Norge. Fire av landets høgskoler etablerte treårige yrkesfaglærerutdanninger høsten 1999, og to av disse har vedtatt å legge ned tilbudet mens en av disse ikke tok opp studenter i 2006. Kun en av de fire, Høgskolen i Akershus, har gått i motsatt retning og har utvidet tilbudet.

2.3 Øremerkede bevilgninger i statsbudsjettet 2006 og 2007

I statsbudsjettet for 2006 ble det lagt inn midler til 50 nye studieplasser i Trondheim innen yrkesfaglærerutdanning. 25 studieplasser ble lagt til NTNU og 25 studieplasser ble lagt til HIST. Begge mente det ville være for tidlig å starte med treårig yrkesfaglærerutdanning alt i 2006. Institusjonene anmodet derfor daværende Utdannings- og forskningsdepartementet om å bevilge penger til en utredning i 2006 med sikte på at det nye studiet kunne starte opp høsten 2007, og denne anmodningen ble i møtekommet.

I juni 2006 oversendte NTNU og HIST den felles utredningen ”En tre-årig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HIST” til Kunnskapsdepartementet. I møte i Kunnskapsdepartementet 18.08.06 med statssekretær Åge R. Rosnes sammen med blant andre HIST-rector Torunn Klemp var NTNU representert ved prorektor Julie Feilberg, studiedirektør Hilde Skeie, PLU-leder Per Ramberg og prosjektleder Jarle Landro.

I statsbudsjettet for 2007 er det bevilget midler til 50 studieplasser med samme fordeling som det var lagt opp til i 2006, og søknaden av 21.08.06 om ekstrabevilgning til en koordinatorstilling/prosjektleder er også imøtekommet. Denne utdanningen kommer inn under kategori E i det statlige overføringssystemet for universiteter og høgskoler, hvilket impliserer at en årlig vil motta kr. 51.000.- pr. student som en grunnbevilgning. Samlet blir dette kr. 2.550.000.- for 50 studenter. I tillegg mottar institusjonen kr. 34.000.- pr. år for hver student som består eksamen. Maksimal inntekt under forutsetning av at samtlige studenter består eksamen blir følgelig kr. 4.250.000.- Med færre studenter i en oppstartsperiode blir naturlig nok dette beløpet mindre. For øvrig er det i statsbudsjettet for 2007 gitt særskilt bevilgning på kr. 800.000.- til en koordinering/prosjektleder, og en har fått signaler om at denne vil kunne bli gitt i fire år framover. PPU-studenter er i kategori E hvilket tilsier henholdsvis 58.500.- pr. student i basisbevilgning og kr. 39.000.- pr. student i resultatbevilgning. Det arbeides for at også yrkesfaglærerstudenter skal komme inn under kategori D.

I samarbeidsavtalen som skal inngås mellom NTNU og HIST skal fordelingen og anvendelsen av midlene knyttet til yrkesfaglærerutdanningen avklares nærmere.

3. VURDERING

Prosjektstyringsgruppen har drøftet om dette studietilbudet skal etableres som en fellesgrad mellom NTNU og HIST. I prosjektstyringsgruppen har det nå i sluttfasen før styrebehandlingen ved de to institusjonene også vært tatt til orde for å gi vide fullmakter både med hensyn til økonomistyring og studieplanfastsettelse til en permanent styringsgruppe i form av et særskilt forvaltningsutvalg kun for dette studiet. Prosjektstyringsgruppen ønsker at økonomien til den treårige yrkesfaglærerutdanningen samles i en sentral pott, med den argumentasjon at dette vil medføre en bedre synliggjøring og en mer hensiktsmessig økonomistyring.

Det er helt på det rene at vårt nasjonale lov- og regelverk gir oss mulighet til å etablere dette som en fellesgrad. Etter konsultasjon mellom institusjonene på rektornivå har man imidlertid kommet til enighet om at man ikke vedtar dette som en fellesgrad nå, men at man har dette som en intensjon på sikt. Dette kan i praksis bety at de første som fullfører yrkesfaglærerutdanningen ved NTNU og HIST vil bli uteksaminert i regi av en fellesgrad. Også i henhold til bestemmelsene om fellesgrad skal det inngås avtale mellom de samarbeidende institusjonene, og en slik avtale skal blant mye annet inneholde avklaringer med hensyn til administrasjon av opptak og om felles utstedelse av vitnemål.

Det foreligger et utkast til samarbeidsavtale mellom NTNU og HIST angående samarbeidet om yrkesfaglærerutdanning. På bakgrunn av intensjonen om fellesgrad og de avklaringene som vil følge av inngåelsen av endelig avtale mellom institusjonene (jfr. tilrådingens punkt 4) finner vi ikke å ville anbefale opprettelse av et særskilt forvaltningsutvalg for yrkesfaglærerutdanningen. Vi vurderer det som mer naturlig at forvaltningen av denne lærerutdanningen legges til vårt allerede etablerte organ for lærerutdanningene ved NTNU, det vil si FUL (jfr. tilrådingens punkt 5). FUL må imidlertid suppleres med representanter fra HIST og samarbeidende praksisbedrifter når forvaltningsutvalget behandler saker direkte knyttet til yrkesfaglærerutdanningen.

Det foreligger også et utkast til utfyllende bestemmelser for yrkesfaglærerutdanningen. Vi vurderer det slik at det ikke er behov for disse bestemmelsene i og med at det nødvendige er regulert gjennom den nasjonale rammeplanen for yrkesfaglærerutdanningene og vår studieforskrift.

Det er helt på det rene at yrkesfaglærerutdanningen er en komplisert form for lærerutdanning. Det foreslåtte opplegget med flere samarbeidspartnere og skreddersydd opplæring med stor grad av gruppeinndeling både i breddekompetanse, dybdekompetanse og yrkesdidaktikk er ressurskrevende.

2/3-deler av de 180 studiepoengene vil bli tatt ved HIST og 1/3 ved NTNU. NTNU ved PLU/SVT blir fagansvarlig enhet for yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk, mens HIST får fagansvaret for faglig dybde og faglig bredde. Det er ved NTNU foretatt beregninger over ressursbruk ved en gangs gjennomkjøring av treårig yrkesfaglærerutdanning. Disse beregningene vil inngå i vurderingsgrunnlaget nå den endelige samarbeidsavtalen mellom NTNU og HIST skal ferdigstilles.

Ved NTNU har vi emnemoduler på 7.5 studiepoeng eller multiplum av dette. Ved HIST og høgskole-systemet er modulenheten på 5 studiepoeng eller multiplum av det. Her foreslås det at hele studieprogrammet tilbys i henhold 5-modulssystemet. SVT med PLU slutter seg til dette i og med at det ikke regnes med stor gjenbruk ved øvrige studier ved NTNU her. En større felles modulenhet på 15 studiepoeng anses ikke som aktuelt. I og med at dette vil være et unntak fra NTNUs studieforskrift må dette tas inn i vedtaksforslaget (jfr. tilrådingens punkt 3).

Det er blant annet via de nasjonale styringsdokumenter og våre egne utredninger dokumentert et behov for en styrking og forbedring av yrkesfaglærerutdanningen. HIST har solid erfaring og god kompetanse på grunnskolelærerutdanning. NTNU har tilsvarende med hensyn til utdanning av lærere til de allmennfaglige studieprogrammene i den videregående skolen. Dette er bakgrunnen for at departementet har bedt nettopp NTNU og HIST inngå et samarbeid om dette viktige feltet og bevilget de aktuelle midler i statsbudsjettet. Vi anbefaler at Styret vedtar den foreslåtte opprettelsen av yrkesfaglærerutdanning ved NTNU.

Når dette skal etableres som en fellesgrad må saken legges fram for Styret på nytt.

Vedlegg:

- 1) Skriv av 15.11.06 fra SVT-fakultetet angående tre-årig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU.
- 2) Saksdokument til møte 10.11.06 i Styringsgruppen for prosjektet treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HIST; "Treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HIST – 180 studiepoeng", av prosjektleder Jarle Landro, PLU.
- 3) Søknad av 21.08.06 fra NTNU og HIST til Kunnskapsdepartementet om ekstrabevilgning til finansiering av koordinatorstilling i fire år.
- 4) Fellesbrev av 06.06.06 fra NTNU og HIST til Kunnskapsdepartementet i forbindelse med oversendelsen av utredningen av juni 2006; "En treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HIST".
- 5) Utredningen av juni 2006; "En treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HIST".
- 6) Brev av 13.12.05 fra daværende Utdannings- og forskningsdepartementet ang. oppstartsmidler bevilget i statsbudsjettet 2006 til NTNU- og HIST-samarbeidet om yrkesfaglærerutdanning
- 7) Rammeplan for yrkesfaglærerutdanning fastsatt 10.01.06 av Kunnskapsdepartementet.
- 8) Forskrift til rammeplan for yrkesfaglærerutdanning gjeldende fra og med studieåret 2006/2007.

I tillegg finnes prosjektstyringsgruppens forslag til studieplaner/fagplaner for studieprogrammets enkelte studieretninger tilgjengelig hos Styresekretariatet.

Studieavdelingen
Gløshaugen

Tre-årig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU

Det vises til henvendelse fra Studieadministrasjonen.

SVT-fakultetet slutter seg til at det fra og med høsten 2007, opprettes en 3-årig yrkesfaglærerutdanning i samarbeid med HIST. Fakultetet aksepterer å være vertsfakultet og studieprogrammet vil bli lagt til Program for lærerutdanning (PLU). Utover dette finner fakultetet det vanskelig å ta stilling til enkeltheter i forslaget da de organisatoriske rammevilkårene ikke er avklart.

Med hilsen

Olav Fagerlid
Prodekanus

Kjersti Forbregd
seksjonssjef

Kopi: PLU

Postadresse 7491 Trondheim	Org.nr. 974 767 880 E-post: postmottak@svt.ntnu.no http://www.svt.ntnu.no	Besøksadresse Bygg 1, nivå 4 NTNU Dragvoll 7049 Trondheim	Telefon + 47 73 59 19 00 Telefaks + 47 73 59 19 01	Seniorrådgiver Per Stene Tlf: + 47 73 59 19 04
--------------------------------------	--	---	---	---

All korrespondanse som inngår i saksbehandling skal adresseres til saksbehandleren ved NTNU og ikke direkte til enkeltpersoner. Ved henvendelse vennligst oppgi referanse.

**Prosjektet Treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HIST
STYRINGSGRUPPEN**

Møtet 10.11.06

Saksbehandler: JL

**SG 41/06: SAKSPAPIR TIL STYRENE VED NTNU
OG HiST**

Vedlegg:

Foreløpig utkast til sak

Forslag til vedtak:

Prosjektleder arbeider videre med et forslag til ny sak til styringsgruppen i nært samarbeid med Rune Hegge og Jon Inge Resell.

Innspillene fra styringsgruppen tas med i det videre arbeidet.

Prosjektleder har tidligere sendt forslag til saksdokument til de besluttede organer ved NTNU og HiST. Saksdokumentet var basert på utredningen (juni 2006) og drøftingene i styringsgruppen for øvrig.

Ved NTNU er saken alt behandlet i to organer, Forvaltningsutvalget for lærerutdanningene og Utdanningsutvalget. Saken skal behandles av NTNU-styret i desember.

Ved HiST skal saken behandles i styret for Avdeling for lærer- og tolkeutdanning før saken kommer opp i høgskolestyret på desembermøtet.

Da det er viktig at de to styrene forelegges mest mulig likelydende saksdokumenter og mest mulig likelydende forslag til vedtak, blir det viktig med samordningen i slutfasen. Ved HiST er det bestemt at Rune Hauge skal være saksbehandler i forbindelse med styrebehandlingen. Jon Inge Resell har den samme rollen ved NTNU. Prosjektleder har tatt initiativet til et snarlig møte med de to. Det er viktig at en i prosessen drar veksler på den store kompetansen som finnes i administrasjonen ved begge institusjoner, og det er sterkt ønskelig innspill fra administrativt hold kommer inn før den endelige behandlingen i styringsgruppen.

Styringsgruppen får seg nå forelagt det saksdokumentet som prosjektleder tidligere har sendt de besluttede organer ved begge institusjoner. Det er bare gjort noen mindre tilpassinger i teksten foreløpig.

Endelig saksdokument må skrives ut etter at alle viktige spørsmål er ferdig utredet, særlig da økonomien og fagplanene. Formålet med styringsgruppens behandling på dette møtet må først og fremst være å få inn synspunkter på struktur og hovedpunkter som må med i saken.

Vedlegg:

FORELØPIG FORSLAG TIL SAK:

TREÅRIG YRKESFAGLÆRERUTDANNING VED NTNU OG HiST – 180 STP

Forslag til vedtak:

Det opprettes et bachelorstudium i treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST innenfor følgende fagretninger: Bygg- og anleggsteknikk, Elektrofag, Teknikk og industriell produksjon, Helse- og sosialfag og Restaurant og matfag. Studiet er et samarbeidsprosjekt mellom NTNU og HiST. De føringene som ligger saksdokumentet, legges til grunn for den videre planleggingen.

Vedlegg:

1. Utredningen En treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST
2. Rammeplan for yrkesfaglærerutdanning (januar 2006)
3. Brev fra Utdannings- og forskningsdepartementet av 13.12.05
4. Brev til Kunnskapsdepartementet av 21.08.06

Studiet er sammensatt av yrkespedagogikk med 30 studiepoeng, yrkesdidaktikk med 30 studiepoeng, faglig bredde med 60 studiepoeng og faglig dybde med 60 studiepoeng – til sammen 180 studiepoeng. I dette lærerstudiet er det et dobbelt praksisfelt, yrkespraksis (minst 12 uker) og skolepraksis (minst 12 uker).

Den overordnende styringen er tenkt ivaretatt av et felles styringsorgan der NTNU og HiST er likeverdig representert. I tillegg foreslås det at styringsorganet også har eksterne medlemmer. Det må føres forhandlinger mellom NTNU og HiST om en samarbeidsavtale, og den nøyaktige sammensetningen av dette styringsorganet vil være en naturlig del av en slik avtale.

Administrasjon og koordinering av det nye studiet legges til Program for lærerutdanning (PLU) ved NTNU. Det betyr at NTNU vil være ansvarlig for studentene både når det gjelder opptak, gjennomføring, utstedelse av vitnemål og øvrige studieadministrative forvaltningssaker

PLU blir fagansvarlig enhet for yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk, mens HiST får fagansvaret for faglig dybde og faglig bredde. En tar i første omgang sikte på å tilby treårig yrkesfaglærerutdanning innenfor følgende utdanningsprogrammer i videregående opplæring: Bygg- og anleggsteknikk, Elektrofag, Teknikk og industriell produksjon, Helse- og sosialfag og Restaurant og matfag. Fagansvarlige enheter ved HiST blir da følgende avdelinger: Avdeling for teknologi, Avdeling for helse- og sosialfag, Avdeling for sykepleie, Avdeling for mat- og medisinsk teknologi.

Studiet er primært beregnet på fagarbeidere som ønsker å utdanne seg til å yrkesfaglærer i videregående skole eller til opplæringsjobber i bedrifter/institusjoner. *Rammeplan for yrkesfaglærerutdanning* (januar 2006) slår fast at de som skal tas opp til studiet, må ha fagbrev eller tilsvarende, minst to års praksis og generell studiekompetanse eller vurdert realkompetanse.

Bakgrunn

I statsbudsjettet for 2006 ble det lagt inn midler til 50 nye studieplasser i Trondheim innen yrkesfaglærerutdanning. 25 studieplasser ble lagt til HIST og 25 til NTNU. Begge institusjoner mente at det ville være for tidlig å starte med treårig yrkesfaglærerutdanning alt i 2006. Institusjonene anmodet det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet om å bevilge penger til en utredning i 2006 med sikte på at det nye studiet kunne starte opp høsten 2007. Denne anmodningen ble imøtekommet. Det ble bevilget penger til et prosjekt. (Vedlegg 4) Leder for PLU fikk et delegert ansvar for å koordinere arbeidet, og prosjektlederstillingen ble fysisk plassert til PLU, Låven, Dragvoll.

I forståelse med departementet blir de budsjettmidlene som er bevilget til yrkesfaglærerutdanning i Trondheim over statsbudsjettet for 2006, benyttet på følgende måte: PLU bruker de 25 plassene som NTNU har fått tildelt, til å øke kapasiteten på fleksibelt PPU for yrkesfag. Fordi dette er et toårig løp, ble antall plasser økt med 50 fra høsten 2006. HiST vil bruke sine 25 plasser til videreutdanning/etterutdanning for yrkesfaglærere i videregående opplæring. Oppstart blir høsten 2006, men kursene fortsetter inn i 2007.

Departementet forutsatte at det innen 1. juni 2006 skulle leveres en utredning. Utredningen ble sendt Kunnskapsdepartementet i begynnelsen av juni 2006. Dokumentet baserer seg på et tett samarbeid mellom styringsgruppen, referansegruppen og prosjektleder, og alle tilrådinger var enstemmige. Før utredningen ble ferdigstilt, var saken forelagt Forvaltningsorganet for lærerutdanning (FUL) ved NTNU, Utdanningsutvalget ved NTNU samt en møte mellom rektor, berørte dekaner og HiST sine representanter i styringsgruppen og referansegruppen. Oversendelsesbrevet ble undertegnet av rektor Torunn Klemp (HiST) og prorektor Julie Feilberg (NTNU).

Etter initiativ fra NTNU og HiST var det 18. august et møte i Kunnskapsdepartementet mellom statssekretær Åge R. Rosnes og en felles delegasjon fra de to institusjonene. Fra NTNU stilte prorektor Julie Feilberg og konstituert studiedirektør Hilde Skeie. Fra HiST stilte dekanus Arulf Omdal og høgskolelektor Olav R. Aarhaug. Fra prosjektet stilte leder for styringsgruppen og leder ved PLU, Per Ramberg, og prosjektleder Jarle Landro.

Statssekretær Rosnes ga positive tilbakemeldinger på den utredningen som var foretatt av NTNU og HiST. Det kom ellers klart fram at beslutningen om en statlig satsing på treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim var tatt i og med den bevilgningen til 50 studieplasser som ble lagt inn på statsbudsjettet for 2006, og som kom til å bli videreført i 2007. I utredningen gikk NTNU/HiST inn for å bevilge ekstra penger til en koordinatorstilling i fire år. Dette spørsmålet ble drøftet på møtet, og statssekretæren oppfordret institusjonene til å sende en egen søknad om ekstrabevilgning. Søknaden ble sendt 21. august 2006, og på statsbudsjettet for 2007 ble søknaden imøtekommet med kr 800 000, jf. punktet om økonomi.

Allerede i 1998 ba den gang ”Arbeidsgruppen i Midtnorsk nettverk for lærerutdanning” Per Ramberg om å opprette en arbeidsgruppe som skulle utrede spørsmål i forbindelse med en eventuell igangsettelse av en treårig yrkesfaglærerutdanning i Midt-Norge. Det ble nedsatt en egen arbeidsgruppe med representanter for NTNU, HiST og HiNT til å utrede spørsmålet. Gruppen konkluderte med å være positiv til oppstart av det nye studiet. Til tross for dette ble det ikke igangsatt et slikt tilbud. Ingen av de tre institusjonene fant det forsvarlig å starte opp uten at departementet stilte friske økonomiske midler til disposisjon, og de statlige signalene gikk den gang ut på at en oppstart av en treårig yrkesfaglærerutdanning måtte finansieres gjennom omprioriteringer innenfor institusjonenes eksisterende budsjetter.

Treårig yrkesfaglærerutdanning

På bakgrunn av forslag i NOU 1996: 22 *Lærerutdanning. Mellom krav og ideal* vedtok Stortinget å etablere en treårig sammenhengende yrkesfaglærerutdanning, jf. Stortingsmelding nr. 48 (1996 – 1997) *Om lærerutdanning* og Inst. S. Nr 285 (1997). Hensikten var å utvikle en modell for yrkesfaglærerutdanningen som hadde en forankring i yrkeslivet, i yrkespraksis og opplæringsinstitusjonene i fag- og yrkesopplæringen, og som samtidig var på høyskolenivå (St.meld. nr.16 (2001 – 2002)).

Den trønderske arbeidsgruppens innstilling fra 1998 oppsummerte hovedprinsippene for den treårige yrkesfaglærerutdanningen på følgende måte:

a. Det doble praksisfeltet. Dette innebærer at studentene skal skaffe seg innsikt i og kunnskap om sitt yrkesfag både ute i bedrifter/institusjoner og i skolen. Studentene skal ha praksis både i skole og bedrift. Utøvelsen av yrkesfaget, dets kultur og tradisjoner kan ikke tilegnes bare ved å lese litteratur, dette må erfares i praksis.

b. Den yrkesfaglige tradisjon og metode: Dette innebærer at studiet må legges opp slik at en starter i det konkrete og går fra det kjente til det ukjente. Denne tradisjonen bygger på at en er oppgaveorientert, og at relevante teorier brukes for å løse ulike oppgaver.

c. Helhet og sammenheng. De ulike komponentene i studiet skal kobles sammen slik at studentene opplever studiet som en helhet.

d. Likeverd med annen lærerutdanning. Det betyr at dette studiet skal tilbys innenfor høyere utdanning. Mange av dagens yrkesfaglærere har hatt yrkesteoritisk utdanning ved tekniske fagskoler. Dette er et skoleslag som ligger mellom høyere utdanning og videregående opplæring.

Disse fire hovedprinsippene skal ha direkte innvirkning på opplegget for studiet. Rammeplan for yrkesfaglærerutdanning (januar 2006) slår fast at ”arbeidet med målområdene skal foregå i et vekselspill mellom praktisk pedagogisk og yrkesfaglig erfaring, teoretisk kunnskap og didaktisk refleksjon.”

Som en konsekvens av dette legges det opp til at de forskjellige elementene i studiet – yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde, yrkesfaglig dybde, skolepraksis og yrkespraksis – stort sett er langt inn i planen alle studieår.

Det arbeides tverrfaglig med alle fag i alle emner, men med fokus på pedagogikk, yrkesdidaktikk og yrkesfaglig bredde i første del av studiet og pedagogikk, yrkesdidaktikk og yrkesfaglig dybde i siste del av studiet. Dette er fordi studentene har dårligst bakgrunn i yrkesfaglig bredde, og økte kunnskaper på dette feltet er viktig for praksis/undervisning på de brede vg1-kursene i vg. opplæring.

Denne oversikten er hentet fra Bygg- og anleggsteknikk ved Høgskolen i Akershus synliggjør plantenkingen:

1. studieår	Pedagogikk (P)	Yrkesfaglig Bredde (B)		Yrkesdidaktikk (YD)	Skolepraksis (SP)	Yrkes-Praksis (YP)
2. studieår	(P)	(B)	Yrkesfaglig Dybde (D)	(YD)	(SP)	(YP)
3. studieår	(P)	(B)	(D)	(YD)	(SP)	(YP)

Denne hovedmodellen vil gjøres gjeldende for alle de fem utdanningsprogrammene, men fordelingen av studiepoeng det enkelte studieår kan komme til å variere noe mellom de ulike utdanningsprogrammene. Innenfor Design og håndverk ved Høgskolen i Akershus har en ut fra spesifikke faglige vurderinger valgt å legge inn noe yrkesfaglig dybde også første studieår. Dette endrer likevel ikke hovedmodellen. Fagplangruppene vil bli utfordret til å vurdere slike spørsmål nærmere.

Strategisamsvar

Både NTNU og HiST har lange tradisjoner med lærerutdanning, og en sterk satsing på slik utdanning er nedfelt i styringsdokumentene for begge institusjoner.

NTNU har tradisjonelt konsentrert seg om å utdanne allmennfaglærere til videregående skole og til ungdomstrinnet i grunnskolen. De senere år har universitetet også tilbudt fleksibelt PPU for yrkesfag. Det nye studiet vil styrke den yrkesfaglige siden ytterligere og skape en noe bedre balanse mellom yrkesfag og allmennfag. En slik utvikling vil være viktig når en vet at et tett samarbeid mellom yrkesfaglærere og allmennfaglærere er en viktig forutsetning for at den videregående skolen skal lykkes med sin opplæring. Ansvaret for yrkesfaglig bredde og yrkesfaglig dybde er lagt til HiST. Det legges likevel opp til at en skal søke å dra vekslers på den kompetansen som finnes i teknologimiljøene ved NTNU.

HiST har inntil nå konsentrert seg mest om å utdanne allmennlærere til grunnskolen. Avdeling for teknologi har imidlertid erfaring med etter- og videreutdanning av yrkesfaglærere i videregående skole. Avdeling for mat- og medisinsk teknologi har tilbudt ett års fordypning i yrkesteorier for dem som har ønsket å kvalifisere seg som yrkesfaglærere. Svært mange av dem som er yrkesfaglærere på Helse- og sosialfag i videregående opplæring, har en sykepleierutdanning i bunnen. Det betyr at Avdeling for sykepleie i realiteten har spilt og spiller en viktig rolle når det gjelder utdanningen av yrkesfaglærere på feltet. En rekke av dem som underviser på avdelingen, har også arbeidet i videregående opplæring. Etableringen av en treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim vil være et viktig og faglig interessant tilskudd til høyskolens lærerutdanning.

Krav til bachelorprogram

Både universiteter og høyskoler har i dag modulstrukturerte studier, men systemene er noe forskjellige. NTNU har et system der et emne skal være på 7,5 studiepoeng eller et multiplum av dette. Ved høyskolene er normalt et emne på 5 studiepoeng eller et multiplum av dette. Denne forskjellen er problematisk med tanke på koordinering, innpassing etc. Det kan tenkes flere alternative løsninger på dette problemet:

Alternativ 1: En kan bruke NTNUs modulsystem for de disiplinene som legges til universitetet (yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk) og høyskolesystemet for de disiplinene som legges til HiST (faglig bredde og faglig dybde)

Alternativ 2: Det lages en felles ordning, hvilket må bety at den ene institusjonen eller begge må avvike fra sin normalordning.

Alternativ 2 vil være å foretrekke, for det gjør det enklest å drive planlegging. Forskjellen på 5 og 7,5 studiepoeng er ikke svært stor. Hvis en tar utgangspunkt i 5, åpner en for en noe større fleksibilitet, mens 7,5 signaliserer litt strengere minstekrav til en modul. Ev. innpassing av moduler fra andre studiesteder som tilbyr treårig yrkesfaglærerutdanning, blir enklere om en satser på 5 studiepoeng, for de øvrige studiestedene med slik utdanning er høyskoler. Det bør være mulig for en yrkesfaglærerstudent å søke overføring fra et studiested til et annet. Dette taler for at høyskolenes modulsystem legges til grunn. Det betyr at NTNU må gjøre et unntak i forhold til sitt regelverk.

Fagplan, emnebeskrivelser

I *Rammeplan for yrkesfaglærerutdanning*, del 1, som er felles for all lærerutdanning, slås det fast at det skal utarbeides en lokal fagplan basert på rammeplanen:

Lov om universiteter og høyskoler § 46-2 slår fast at departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Lov og rammeplaner utgjør et forpliktende grunnlag for institusjonene som gir lærerutdanning, for de tilsatte, studentene og representantene for praksisopplæringen. Med utgangspunkt i rammeplanene utvikler institusjonene fagplaner for obligatoriske og valgfrie studieenheter. Planene skal tolke og presisere mål og fastsette innhold, studielitteratur, arbeidsmåter og vurderingsordninger for hvert fag. De skal også vise helheten i studiet.

NTNU har tradisjonelt brukt begrepet studieplan både om planer som hadde sitt grunnlag i en rammeplan, og andre planer. Styringsgruppen har valgt å holde seg til rammeplanens terminologi. Det betyr at vi i denne sammenheng bruker betegnelsen *fagplaner*.

Det er en spesielt stor utfordring å utforme gode rammeplaner for den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Dette skyldes kompleksiteten i utdanningen og behovet for samarbeidet mellom en rekke aktører. For å sikre at utdanningen blir relevant samtidig som det legges til rette for et tett samarbeid mellom aktørene, har styringsgruppen nedsatt fem fagplangrupper bestående av fagpersoner fra NTNU, HiST, bedrifter/institusjoner og videregående skoler/Sør-Trøndelag fylkeskommune. Fagplangruppene har frist til 1. november for å komme med sine endelige forslag.

Styringsgruppen vil behandle fagplanene 10. november, før planene går til endelig behandling ved NTNU og HiST.

Styringsgruppen har vedtatt å gi fagplangruppene en føring om at ta utgangspunkt i de aktuelle fagplanene fra Høgskolen i Akershus, samtidig som det presiseres at de skal foreta en selvstendig vurdering og foreslå andre løsninger der de finner det riktig ut fra sitt faglige skjønn.

Når det gjelder struktur og hovedtrekk er det imidlertid ingen grunn til å tro at våre fagplaner skal bli vesensforskjellige fra de fagplaner og emnelister som er vedtatt ved HiAK. Vi velger derfor å legge ved emnebeskrivelser fra HiAK som viser de elementene som på de fleste punkter er felles for alle de fem utdanningsprogrammene. (Vedlegg 1)

Kostnadsberegning og finansiering

I utredningen (juni 2006) sies det følgende om økonomien:

7.1. Inntekter

Det legges til grunn at det i første omgang opprettes 50 studieplasser innenfor treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST fra høsten 2007.

Denne utdanningen kommer inn under kategori D i det statlige overføringssystemet for universiteter og høyskoler. Det betyr at en årlig vil motta kr 58.500,- per student som en grunnbevilgning. Samlet blir dette kr 2.925.000,- for 50 studenter. I tillegg mottar institusjonen kr 39.000,- per år for hver student som består eksamen. Den samlede inntektsmulighet i forbindelse med 50 studieplasser på dette studiet blir kr 4.870.000,-. Dette er et maksimumsbeløp, som forutsetter at samtlige studenter består eksamen. Vi må ta høyde for færre studenter i en oppstartsperiode, og dermed mindre tildelinger knyttet til studiepoengsproduksjonen.

7.2. Utgifter

Den treårige yrkesfaglærerutdanningen er Norges mest kompliserte lærerutdanning, og dette har også økonomiske konsekvenser. Erfaringene fra andre høyskoler viser at det har vært spesielle rekrutteringsproblemer knyttet til dette studiet så langt. Samtidig vil en skreddersydd opplæring med stor grad av gruppedeling både i breddekompetanse, dybdekompetanse og yrkesdidaktikk er svært ressurskrevende. Det samme er det doble praksisfeltet. Skal rammeplanens forutsetninger følges opp på en god måte, kreves bl.a. et utstrakt samarbeid både blant dem som står for utdanningen på NTNU og HiST og i forhold til mange eksterne samarbeidspartnere.

NTNU og HiST mener at det er gode grunner til at den treårige yrkesfaglærerutdanningen får en spesiell "startpakke". Med den kompleksiteten studiet har, vil en koordinatorfunksjon være ett nødvendig tiltak for å legge til rette for et kvalitetsmessig godt tilbud. Mot denne bakgrunn ber vi om at en oppstart av 3-årig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU/HiST gis en ekstrabevilgning. Det ligger an til at det blir avsatt midler til 50 studieplasser på statsbudsjettet for 2007 i en 4 års periode til en koordinatorstilling/prosjektleder. I sum vil det handle om anslagsvis 750 000 – 800 000 inklusive indirekte kostnader.

På møtet med statssekretær Rosnes 18.08. ble NTNU og HiST oppfordret til å sende en egen søknad om ekstrabevilgning. Denne ble sendt 21.08.06. (Vedlegg 4) Av denne søknaden framgår det klart at en søker om 800.000 kr *per år* i en fireårsperiode.

Flere brikker må på plass før en kan foreta en detaljert budsjettering. Først når statsbudsjettet er klart, vet en om NTNU/HiST får gjennomslag for ekstrabevilgningen. Fagplanene vil også kunne virke inn på ressursbruken.

Praksis er en egen utfordring innenfor lærerutdanningen fordi det ikke er tatt høyde for disse utgiftene innen for den ordinære ressurstildelingen til høyskoler og universiteter. Utgiftene er likevel betydelige. Ved Program for lærerutdanning bruker en ca. 30.000 kr per student i forbindelse med skolepraksis. I den treårige yrkesfaglærerutdanningen er det i tillegg yrkespraksis, og om en beregner utgiftene ved denne praksisen til 15.000 kr per student, blir de samlede praksisutgiftene per student på 45.000 kr.

Generelt kan en si følgende: Det framgår tydelig av utredningen (juni 2006) at det satses på en mest mulig skreddersydd yrkesfaglærerutdanning i Trondheim. Det betyr bl.a. stor grad av gruppedeling etter utdanningsprogram i yrkesdidaktikk, faglig bredde og faglig dybde. Trangere økonomiske rammer enn ønsket vil gjøre det nødvendig å operere med større undervisningsgrupper.

Fordelingen av budsjettmidler mellom NTNU og HiST vil i hovedsak bli avgjort av hvor mange studiepoeng som produseres ved de to institusjonene. I og med at yrkesfaglig bredde og yrkesfaglig dybde legges til HiST, vil høgskolen stå for 2/3 av studiepoengproduksjonen, mens NTNU vil stå for 1/3. Det må føres særskilte forhandlinger mellom de to institusjonene for å komme fram til en egen avtale om økonomien.

Opptakskrav og rangeringsregler

Rammeplanen slår fast at opptak til treårig yrkesfaglærerutdanning bygger på:

- fag/svennebrev eller annen fullført treårig yrkesopplæring på videregående nivå innen det aktuelle yrkesområdet
- minimum to års yrkespraksis
- generell studiekompetanse eller vurdert realkompetanse

Opptaket vil bli en del av Samordna opptak der de nasjonale kravene for opptak til treårig yrkesfaglærerutdanning legges til grunn.

Rangeringsregler er ennå ikke utviklet, men de vil foreligge innen de frister Samordna opptak har satt.

Markedsvurdering

Utredningen (juni 2006) dokumenterer at det vil bli et betydelig behov for yrkesfaglærere i årene som kommer (vedlegg 2) Det er ikke foretatt noen oppfølgingsundersøkelse av dem som har tatt treårig yrkesfaglærerutdanning, men vårt bestemte inntrykk er at svært få har hatt problemer med å skaffe seg jobb.

Det har imidlertid rekrutteringsproblemer knyttet til de teknologiske utdanningsprogrammene. Disse utfordringene er grundig omtalt i utredningen (juni 2006).

Kapittel 6 er viet dette temaet spesielt. For å sikre stabilitet og en jevn tilgang på søker, har en valgt å satse bredt i Trondheim. I tillegg til de teknologiske utdanningsprogrammene vil det også bli gitt tilbud innen Helse- og sosialfag og Restaurant og matfag. Helse- og sosialfag har vært det klart mest populære tilbudet på landsplan. Restaurant og matfag er det tilbudet som har hatt best oppfylling i forbindelse med årets inntak ved HiAk.

Trondheims ry som teknologihovedstad og Norges mest populære studentby vil kunne gjøre det noe lettere å rekruttere til de teknologiske utdanningsprogrammene her enn ved de høyskolene som har hatt dette tilbudet til nå. Det er imidlertid ingen tvil om at det kreves en bevisst og målrettet markedsføringsinnsats for å oppnå en god rekruttering innenfor de teknologiske utdanningsprogrammene. Fokuset for rekrutteringsarbeidet er staket ut i utredningen (juni 2006):

NTNU og HiST har som mål at andelen av studenter som er under 30 år og kommer direkte fra bedrift/institusjon skal være høyere enn hva tilfellet har vært innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen til nå.

Skal dette målet nås, må det satses særlig sterkt på et tett samarbeid med næringslivet. Det er alt opprettet et samarbeid med tre store bedrifter i Trondheim, Tine, Gilde og Siemens. Samarbeidet med bedrifter/institusjoner er viktig både for å sikre studentene praksisplasser og for å rekruttere studenter til utdanningen. Både de videregående skolene og bedrifter/institusjoner har et stort ansvar når det gjelder utdanningen av framtidige fagarbeidere. Det er kommet klare ønsker fra næringslivshold om at NTNU/HiST skal tilby et strukturert instruktørutdanning for dem som har ansvaret for lærlinger i bedrifter/institusjoner. En tar sikte på å bygge opp en slik instruktørutdanning basert på moduler i den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Dette skal gjøre det mulig for dem som tar instruktørutdanning, å gå videre til full yrkesfaglærerutdanning.

Det er ellers nødvendig å gå bredt ut med rekrutteringsarbeidet, og foruten bedrifter/institusjoner blir også skoler, rådgivere, fylkeskommuner og arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner viktige samarbeidspartnere.

Trondheim, 21. august 2006

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 dep.
0030 OSLO

Søknad om ekstra midler i forbindelse med oppstart av treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim

Det vises til utredningen "En treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST", som ble sendt departementet i juni i år, samt til møtet mellom statssekretær Rosnes og NTNU og HiST fredag 18. august.

Den treårige yrkesfaglærerutdanningen er Norges mest kompliserte lærerutdanning, og dette har også økonomiske konsekvenser. Erfaringene fra andre høyskoler viser at det har vært spesielle rekrutteringsproblemer knyttet til dette studiet så langt. Samtidig vil en skreddersydd opplæring med stor grad av gruppedeling både i breddekompetanse, dybdekompetanse og yrkesdidaktikk være svært ressurskrevende. Det samme er det doble praksisfeltet. Skal rammeplanens forutsetninger følges opp på en god måte, kreves bl.a. et utstrakt samarbeid både blant dem som står for utdanningen på NTNU og HiST og i forhold til mange eksterne samarbeidspartnere.

NTNU og HiST mener at det er gode grunner til at den treårige yrkesfaglærerutdanningen får en spesiell "startpakke". Med den kompleksiteten studiet har, vil en koordinatorfunksjon være ett nødvendig tiltak for å legge til rette for et kvalitetsmessig godt tilbud. **Mot denne bakgrunn søker NTNU og HiST om at de to institusjonene i forbindelse med oppstart og innkjøring av treårig yrkesfaglærerutdanning gis en ekstrabevilgning i en periode på fire år til en koordinatorstilling/prosjektleder. Det søkes om kr 800.000,- per år inklusive indirekte kostnader.**

Vennlig hilsen

Per Ramberg
leder Program for lærerutdanning NTNU
leder for styringsgruppen for
Treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST

Jarle Landro
prosjektleder

Trondheim, 6. juni 2006

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 dep.
0030 OSLO

Utredning om treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST

I statsbudsjettet for 2006 ble det lagt inn midler til 50 nye studieplasser i Trondheim innen yrkesfaglærerutdanning. 25 studieplasser ble lagt til HIST og 25 til NTNU. Med kjennskap til de ulike problemer denne utdanningen har slitt med, og det faktum at flere høyskoler av de samme grunnene har lagt ned eller vedtatt å legge ned sine tilbud, mente begge institusjonene at det ville være for tidlig å starte med treårig yrkesfaglærerutdanning alt i 2006. Institusjonene anmodet det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet om å bevilge penger til en utredning i 2006 med sikte på at det nye studiet kunne starte opp høsten 2007. Denne anmodningen ble imøtekommet, jf. departementets brev av 13. desember 2005. Samtidig forutsatte departementet at det innen 1. juni 2006 skulle leveres en utredning der NTNU og HIST klargjorde hvordan de to institusjonene stilte seg til oppstart av treårig yrkesfaglærerutdanning fra 2007, og hvordan en eventuelt ville bygge opp og gjennomføre studiet. Utredningen oversendes herved som vedlegg.

Vennlig hilsen
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Høgskolen i Sør-Trøndelag

Julie Feilberg
prorektor

Torunn Klemp
rektor

1 vedlegg

En treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST

Utredning

Trondheim, juni 2006

Innhold

Kapittel 1: Innledning

- 1.1. Bakgrunn for utredningen
- 1.2. Treårig yrkesfaglærerutdanning i Trøndelag - historikk
- 1.3. Nasjonale føringer
- 1.4. Noen erfaringer fra andre høyskoler
- 1.5 Organisering av prosjektet ”*Treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST*”
- 1.6 Mandat
- 1.7 Arbeidet med prosjektet

Kapittel 2: Sammendrag

- 2.1. Ambisjoner
- 2.2. Konkrete tiltak/ordninger

Kapittel 3: Behovet for yrkesfaglærere

Kapittel 4: Treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim – en relevant og praksisnær yrkesfaglærerutdanning på høyskole- / universitetsnivå

- 4.1. Våre ambisjoner
- 4.2. Erfaringer fra andre høyskoler
- 4.3. En relevant og praksisnær utdanning
- 4.4. Rekruttering av lærekrefter til den treårige yrkesfaglærerutdanningen
- 4.5. En skreddersydd yrkesfaglærerutdanning
- 4.6. Fagplaner
- 4.7. Yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring
  - 4.7.1. Det doble praksisfeltet
  - 4.7.2. Organiseringen av praksis – partnerskap
  - 4.7.3. Samarbeid med bedrifter / institusjoner
- 4.8. Et samlingsbasert studium
- 4.9. Et modulstrukturert studium
- 4.10. Heltid/deltid
- 4.11. Satsingsområder i Trondheim
  - 4.11.1. Grunnlag for valg av satsingsområder
  - 4.11.2. Teknologiske fagområder; teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag
  - 4.11.3. Helse- og sosialfag
  - 4.11.4. Restaurant og matfag
- 4.12. Organisering
  - 4.12.1 Overordnet styring
  - 4.12.2. Koordinering, yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk
  - 4.12.3. Dybdekompetanse og breddekompetanse
  - 4.12.4. Et tett samarbeid om et helhetlig studium

Kapittel 5: Kunnskapsløftet – viktige utfordringer til yrkesfaglærerutdanningen

- 5.1. Økte krav til yrkesfaglærernes pedagogiske og didaktiske kompetanse

- 5.2. Økt behov for at yrkesfaglærere har god breddekompetanse
- 5.3. Økt behov for yrkesfaglærere med en solid kompetanse i grunnleggende ferdigheter
- 5.4. Behov for en solid og oppdatert dybdekompetanse

Kapittel 6. Rekruttering av studenter

- 6.1. Utfordringen
- 6.2. Et attraktivt tilbud
- 6.3. Argumentasjon
- 6.4. Markedsføring
- 6.5. Spesielle tiltak rettet mot utdanningsprogrammene teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag

Kapittel 7: Økonomi

- 7.1. Inntekter
- 7.2. Utgifter

Kapittel 1: Innledning

1.1. Bakgrunn for utredningen

I statsbudsjettet for 2006 ble det lagt inn midler til 50 nye studieplasser i Trondheim innen yrkesfaglærerutdanning. 25 studieplasser ble lagt til HIST og 25 til NTNU. Med kjennskap til de ulike problemer denne utdanningen har slitt med, og det faktum at flere høyskoler av de samme grunnene har lagt ned eller vedtatt å legge ned sine tilbud, mente begge institusjonene at det ville være for tidlig å starte med treårig yrkesfaglærerutdanning alt i 2006. Institusjonene anmodet det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet om å bevilge penger til en utredning i 2006 med sikte på at det nye studiet kunne starte opp høsten 2007. Denne anmodningen ble imøtekommet. Samtidig forutsatte departementet at det innen 1. juni 2006 skulle leveres en utredning der NTNU og HIST klargjorde hvordan de to institusjonene stilte seg til oppstart av treårig yrkesfaglærerutdanning fra 2007, og hvordan en eventuelt ville bygge opp og gjennomføre studiet.

1.2. Treårig yrkesfaglærerutdanning i Trøndelag - historikk

Allerede i 1998 ba den gang "Arbeidsgruppen i Midtnorsk nettverk for lærerutdanning" Per Ramberg om å opprette en arbeidsgruppe som skulle utrede spørsmål i forbindelse med en eventuell igangsettelse av en treårig yrkesfaglærerutdanning i Midt-Norge.

Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med denne sammensetningen:

Seniorrådgiver Marit Rygvold, HiST, Trondheim
Høgskolelektor, Bente Fostad, HINT, Levanger
Førstelektor Jarl Ove Glein, NTNU, Trondheim
Førstelektor Per Ramberg, NTNU, Trondheim

I desember samme år avga arbeidsgruppen en innstilling med tittelen "En vurdering av igangsettelse av yrkesfaglærerutdanning i Midt-Norge". Arbeidsgruppens hovedkonklusjon var følgende:

Med utgangspunkt i den faglige kompetansen som finnes i regionen, er det forsvarlig å bygge opp en yrkesfaglærerutdanning knyttet til de 5 aktuelle fagretningene fra år 2000.

Selv om NTNU og de to høyskolene var positive til den treårige yrkesfaglærerutdanningen, ble det ikke igangsatt et slikt tilbud. Ingen av de tre institusjonene fant det forsvarlig å starte opp uten at departementet stilte friske økonomiske midler til disposisjon, og de statlige signalene gikk den gang ut på at en oppstart av en treårig yrkesfaglærerutdanning måtte finansieres gjennom omprioriteringer innenfor institusjonenes eksisterende budsjetter.

1.3. Nasjonale føringer

På bakgrunn av forslag i NOU 1996: 22 *Lærerutdanning. Mellom krav og ideal* vedtok Stortinget å etablere en treårig sammenhengende yrkesfaglærerutdanning, jf.

Stortingsmelding nr. 48 (1996 – 1997) *Om lærerutdanning* og Inst. S. Nr 285 (1997). Hensikten var å utvikle en modell for yrkesfaglærerutdanningen som hadde en forankring i yrkeslivet, i yrkespraksis og opplæringsinstitusjonene i fag- og yrkesopplæringen, og som samtidig var på høyskolenivå (St.meld. nr.16 (2001 – 2002)).

Arbeidsgruppens innstilling fra 1998 oppsummerte hovedprinsippene for den treårige yrkesfaglærerutdanningen på følgende måte:

a. Det doble praksisfeltet. Dette innebærer at studentene skal skaffe seg innsikt i og kunnskap om sitt yrkesfag både ute i bedrifter/institusjoner og i skolen. Studentene skal ha praksis både i skole og bedrift. Utøvelsen av yrkesfaget, dets kultur og tradisjoner kan ikke tilegnes bare ved å lese litteratur, dette må erfares i praksis.

b. Den yrkesfaglige tradisjon og metode: Dette innebærer at studiet må legges opp slik at en starter i det konkrete og går fra det kjente til det ukjente. Denne tradisjonen bygger på at en er oppgaveorientert, og at relevante teorier brukes for å løse ulike oppgaver.

c. Helhet og sammenheng. De ulike komponentene i studiet skal kobles sammen slik at studentene opplever studiet som en helhet.

d. Likeverd med annen lærerutdanning. Det betyr at dette studiet skal tilbys innenfor høyere utdanning. Mange av dagens yrkesfaglærere har hatt yrkesteoritisk utdanning ved tekniske fagskoler. Dette er et skoleslag som ligger mellom høyere utdanning og videregående opplæring.

1.4. Erfaringer fra andre høyskoler

Høsten 1999 ble treårige yrkesfaglærerutdanninger etablert ved fire av landets høyskoler. Høgskolen i Finnmark tilbød helse- og sosialfag. Høgskolen i Narvik tilbød mekaniske fag og elektrofag. Høgskolen i Bergen tilbød mekaniske fag og elektrofag, og fra høsten 2002 også en treårig yrkesfaglærerutdanning i byggfag. Høgskolen i Akershus tilbød utdanningen innen helse- og sosialfaglig utdanning, hotell- og næringsmiddelfag og formgivningsfag.

Situasjonen er betydelig endret siden oppstarten i 1999. Høgskolen i Finnmark tilbyr fortsatt helse- og sosialfag, men det ligger an til at det ikke blir opptak av nye studenter høsten 2006 pga. av sviktende søkning inneværende år. Tilbudet om mekaniske fag og elektrofag i Narvik eksisterer fortsatt, men det er fattet vedtak om nedleggelse. Høgskolen i Bergen vedtok å legge ned sitt tilbud i 2002. Høgskolen i Akershus har gått i motsatt retning og har utvidet tilbudet. I tillegg til de opprinnelige tilbudene, helse- og sosialfaglig utdanning, hotell- og næringsmiddelfag og formgivningsfag, tilbyr høyskolen også elektrofag, teknikk og industriell produksjon samt bygg- og anleggsteknikk.

Høgskolen i Agder planlegger oppstart av treårig yrkesfaglærerutdanning for lærere i bygg- og anleggsteknikk

Evaluering av utdanningen

Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU) gjennomførte i 2003 en evaluering av den treårige yrkesfaglærerutdanningen ved de fire høyskolene, jf. NIFU skriftserie nr. 38/2003. Høgskolen i Bergen laget en "sluttrapport" i forbindelse med at den treårige yrkesfagopplæringen der ble nedlagt. Denne rapporten ble ferdigstilt i 2004.

NIFU-rapporten viser at de aller fleste av de intervjuede studentene var veldig positive til den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Det ble pekt på at utdanningen var relevant i forhold til å arbeide som yrkesfaglærer i videregående skole. Det er ellers tydelig at den sterke satsingen på breddekompetanse, som var en grunnleggende årsak til at den treårige yrkesfaglærerutdanningen ble opprettet, blir møtt positivt både av studenter og høyskolelærere. Det ble hevdet at studentene både gjennom teoretisk opplæring og praksisperioder i bedrifter, institusjoner og på ulike arbeidsplasser fikk et godt innblikk i de ulike yrkene den aktuelle studieretningen (etter Kunnskapsløftet: *utdanningsprogrammet*) utdanner til. Noe av styrken til den treårige yrkesfaglærerutdanningen ligger i en mer helhetlig tilnærming i opplæringen ved at yrkesdidaktikken og pedagogikken inkluderes i yrkesteorien, og at yrkesdidaktikken kan knyttes direkte opp til de fagene de framtidige yrkesfaglærerne skal undervise i. Høyskolelærerne så det også som en fordel at alle studentene har bakgrunn i yrker som bygger på samme studieretning i videregående opplæring. Når disse elevene samles, vil de kunne dele verdifull innsikt og yrkeserfaring med hverandre.

Selv om evalueringen viste at den treårige yrkesfaglærerutdanningen på mange måter har vært en suksess, viste NIFU-undersøkelsen at det var betydelige utfordringer på flere områder:

- Rekrutteringen har vært et problem, spesielt innenfor elektrofag, mekaniske fag og byggfag
- Mange studenter opplevde studiet som svært krevende, spesielt når det gjaldt krav til forkunnskaper/ferdigheter innen matematikk og skriftlig framstilling
- Kun om lag halvparten av studentene innen elektrofag, mekaniske fag og byggfag var fornøyd med relevansen av studiet de gikk på

1.5 Organisering av prosjektet "Treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST"

Jarle Landro ble ansatt en prosjektleder for perioden 01.02. – 31.12.06. Det ble også nedsatt en styringsgruppe og en referansegruppe med bred representasjon fra utdanning og arbeidsliv – lokalt og nasjonalt.

Styringsgruppen fikk denne sammensetningen:

Leder: Leder Per Ramberg, Program for lærerutdanning, NTNU, Trondheim
Nestleder: Dekan Sissel Ravnsborg, Avdeling for teknologi, HiST, Trondheim
Prodekanus Olav Fagerlid, fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, NTNU, Trondheim
Dekanus Arnulf Omdal, Avdeling for lærerutdanning og tegnspråk, HiST, Trondheim
Fagsjef Eivind Johnsen, NHO Trøndelag, Trondheim
Spesialkonsulent Astrid Sund, Utdanningsforbundet, Oslo

Referansegruppen fikk denne sammensetningen:

Seniorkonsulent/utredner Øyvind Steinslett, HiST-Avdeling for lærerutdanning og tegnspråk

Førstelektor Arnfinn Hofstad, HiST-Avdeling for teknologi

Universitetslektor Kåre Fiskvik, Program for lærerutdanning, NTNU / Ole Vigs skole, Stjørdal

Professor Svein Lorentzen, Program for lærerutdanning, NTNU

Prodekanus Øystein Vennesland, fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi, NTNU

Fylkesutdanningssjef Marit Schönberg, Stjørdal

Høgskolelektor Ingvild Jensen, Høgskolen i Finnmark, Alta

Adjunkt Arild Skjølvold, Utdanningsforbundet / Meldal vg. skole, Meldal

Tømrer Svein Lidahl, Fellesforbundet (LO), Trondheim

Hjelpepleier Torill Indergård, Fagforbundet (LO), Trondheim

Rektor Jan Erik Vold, Brundalen vg. skole, Trondheim

Opplæringskonsulent Sissel Sivertsen, Opplæringskontoret for Hotell og Restaurantfag Sør-Trøndelag (NHO), Trondheim

Marit Schönberg har trukket seg fra referansegruppen pga. sin arbeidssituasjon.

1.6 Mandat

NTNU og HiST satte opp følgende mandat for prosjektet:

3-årig yrkesfaglærerutdanning – utredning og iverksetting

I. Bakgrunnsdokumenter

- *St.meld. nr 30 (2003 – 04) ”Kultur for læring”*
- *Innstilling S nr 268 (2003 – 04)*
- *Nye læreplaner for skolen inkludert den generelle delen*
- *Rammeplan for 3-årig yrkesfaglærerutdanning*
- *Erfaringer og evalueringer fra tilsvarende utdanninger ved Høgskolene i Akershus, Alta, Bergen og Narvik*

II. Utredning (1.2.2006 – 31.5.2006)

- *Foreslå kriterier for valg av institusjoner som bør ta del i dette studietilbudet*
- *Kartlegge behov for yrkesfaglærerutdanning*
- *Kartlegge hvilke fagretninger som kan/bør tilbys basert på behov og kompetanse i regionen*
- *Vurdere hvordan en kan rekruttere studenter til denne utdanningen, herunder om studietilbudet bør differensieres/moduliseres og tilpasses ulike målgrupper*
- *Vurdere hvordan en slik utdanning kan organiseres og styres*
- *Vurdere økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene*
- *Bidra til utprøving av eget tilbud ved AFT fra høsten 2006 (jf. uformelt referat fra UFD, møtet 14.12.05)*

III. Iverksetting (1.6.2006 – 31.12.2006)

- *Etablere samarbeidsavtaler med aktuelle miljøer både når det gjelder undervisning, praksis, forskning og drift*
- *Markedsføre studietilbudet og rekruttere studenter*

- *Studieadministrative forberedelser, herunder vedtak av studieprogram og studieplaner*

IV. Organisering av arbeidet

- *Utredningsarbeidet starter 01.02.06*
- *Utredningen skal sendes Kunnskapsdepartementet innen 01.06.06*
- *Det opprettes en styringsgruppe bestående av representanter fra NTNU, HiST og eksterne aktører*
- *Det opprettes en referansegruppe bestående av representanter fra LO/NHO, Utdanningsforbundet, HiST, NTNU, fylkesmannen i Sør-Trøndelag og to representanter fra Sør-Trøndelag fylkeskommune (rektor og leder fra opplæringsadministrasjonen). Referansegruppen legger føringer for arbeidet og gir råd til prosjektleder. Prosjektleder innkaller gruppen etter behov.*

1.7 Arbeidet med prosjektet

Våren 2006 er det avviklet fire møter i styringsgruppen og tre møter i referansegruppen. Prosjektleder har gjennomført fire institusjonsbesøk:

- Høgskolen i Akershus, treårig yrkesfaglærerutdanning innen elektrofag, mekaniske fag og byggfag (Gjøvik)
- Høgskolen i Finnmark, treårig yrkesfaglærerutdanning, helse og sosialfag (Alta)
- Høgskolen i Bergen: Samtale med tidligere lærere ved treårig yrkesfaglærerutdanning, mekaniske fag og elektrofag

I tillegg er det vært annen kontakt med lærere ved de høyskolene som nå tilbyr, treårig yrkesfaglærerutdanning, også Høgskolen i Narvik.

Den 24. april arrangerte NTNU og HiST en konferanse som var knyttet opp mot prosjektet. Konferansen, som hadde tittelen *En yrkesfaglærerutdanning for Kunnskapsløftet* arrangert, samlet 60 deltakere. Det var representanter fra alle viktige aktører i forhold til yrkesfaglærerutdanning.

Prosjektleder har hatt møter med flere eksterne aktører, bl.a:

- utdanningsdirektøren i Sør-Trøndelag fylkeskommune
- fylkespolitikere
- rektorene ved de videregående skolene i Sør-Trøndelag
- Siemens, Gilde og Tine. Eivind Johnsen fra NHO, som er medlem av styringsgruppen, deltok også på dette møtet.

Prosjektet er behandlet på flere møter ved NTNU og HiST:

- 15.05: Møte på HiST der rektor, involverte dekaner, fungerende studiedirektør og HiST-representantene i styringsgruppen og referansegruppen deltok.
- 18.05: Møte i Forvaltningsorganet for lærerutdanning, NTNU
- 24.05: Møte i Utdanningsutvalget ved NTNU

Kapittel 2: Sammendrag

Dette kapitlet inneholder en oppsummering av den tenkningen som NTNU og HiST vil legge til grunn for en treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim, samt en oppsummering av planlagte tiltak/ordninger:

2.1. Ambisjoner

NTNU og HiST ønsker å starte med treårig yrkesfaglærerutdanning fra 2007. Å utvikle et slikt studium vil være en viktig oppgave, ikke minst når det gjelder å følge opp intensjonene som ligger i Kunnskapsløftet. Samtidig viser erfaringene fra andre høyskoler at det vil være en krevende oppgave.

NTNU og HiST har som ambisjon å utvikle en kvalitativt god yrkesfaglærerutdanning på bachelornivå på de feltene der vi kommer til å ha tilbud. På det overordnede plan vil det særlig bli satset på følgende:

- Utdanningen skal være praksisbasert. Den treårige yrkesfaglærerutdanningen ved NTNU og HiST skal baseres på den praksis studentene har før de starter på studiet, og den praksis de skaffer seg i bedrifter og skoler i løpet av studiet. Utdanningen skal ta utgangspunkt i de yrkesfunksjonene som studentenes framtidige elever skal utdannes til å utføre, og teori skal bygges på praksis.
- Utdanningens bærebjelke skal være et tett samarbeid mellom forskningsbasert utdanning på høyskole- og universitetsnivå og praksis i skole og bedrifter/institusjoner.
- Utdanningen skal være skreddersydd for studentene ved den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Opplæringen innenfor de fire feltene som rammeplanen omtaler, yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, breddekompetanse og dybdekompetanse, skal være tilpasset den virkelighet og de utfordringer studentene vil møte som framtidige yrkesfaglærere
- NTNU og HiST skal i fellesskap sikre den faglige og pedagogiske kvaliteten på studiet, og de to institusjonene skal ha likeverdig representasjon i det felles styret.
- NTNU får hovedansvaret for koordinering og vil være ansvarlig for studentene både når det gjelder opptak, gjennomføring, utstedelse av vitnemål og øvrige studieadministrative forvaltningssaker.
- NTNU og HiST vil satse på et likeverdig samarbeid både med videregående skoler og bedrifter/institusjoner. Det skal sikres at alle parter har gjensidig nytte av samarbeidet, og at alle parter har innflytelse over de beslutninger som fattes.
- NTNU og HiST vil satse på aktiv studentmedvirkning.

- NTNU og HiST har som mål at andelen av studenter som er under 30 år og kommer direkte fra bedrift/institusjon skal være høyere enn hva tilfellet har vært innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen til nå.
- NTNU og HiST ønsker å legge opp til at studentene skal kunne kombinere jobb og studier.
- NTNU og HiST vil legge opp til en helhetlig yrkesfaglig satsing som innbefatter følgende studietilbud:
  - o En treårig yrkesfaglærerutdanning (bachelor)
  - o PPU for yrkesfag (videreføring av tilbudet ved Program for lærerutdanning (PLU)/NTNU)
  - o Instruktørutdanning
  - o Videreutdanning og etterutdanning av lærere i videregående skole og ansatte i bedrifter/institusjoner både når det gjelder breddekompetanse, dybdekompetanse, yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk
 Det vil senere bli vurdert om det skal startes et masterstudium.

2.2. Konkrete tiltak/ordninger

Treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim – en relevant og praksisnær utdanning på høyskole-/universitetsnivå (Nærmere omtalt i kapittel 4)

- Rekruttering av lærere til yrkesfaglærerutdanningen: Det er en målsetting at også personer med fagarbeiderbakgrunn og bakgrunn fra undervisningsstillinger i videregående skole rekrutteres til høyskole-/universitetsstillinger innenfor yrkesfaglærerutdanningen i tillegg til personer med forskerbakgrunn.
- Fagplaner: Det nedsettes en fagplangruppe for hvert utdanningsprogram innen videregående opplæring. Hver gruppe har denne sammensetningen:
  - En lærer fra HiST
  - En lærer fra NTNU
  - En erfaren yrkesfaglærer fra videregående opplæring
  - En representant fra en bedrift/institusjon innen det aktuelle feltet
 Arbeidet i fagplangruppene slutføres høsten 2006.
- Praksis baseres på partnerskap med skoler og bedrifter. Partnerskapssamarbeid med skoler er tenkt å være en videreutvikling av de partnerskap som Program for lærerutdanning alt har med en rekke videregående skoler. Partnerskap med bedrifter er tenkt bygd opp gjennom et likeverdig samarbeid med bedrifter og opplæringskontorer, spesielt i trøndelagsfylkene og i Møre og Romsdal.
- Samarbeid med bedrifter og opplæringskontorer om partnerskap bør bl.a. omfatte følgende:
  - Praksis for studenter innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen
  - Samarbeid om den teoretisk utdanningen innenfor breddekompetanse og dybdekompetanse, for eksempel ved at
    - o fagpersoner fra bedriftene holder forelesninger på NTNU/HiST

- deler av teoriundervisningen kombineres med bedriftsbesøk. I den forbindelse kan det også legges inn foredrag, gruppearbeid etc., og både ansatte ved NTNU/HiST og ansatte i bedriften kan være bidragsyttere
  - Samarbeid om videreutdanning og etterutdanning av lærere i skolen
  - Det lages moduler i den treårige yrkesfaglærerutdanningen som også kan være et tilbud for fagarbeidere som skal kvalifisere seg som instruktører. Slik utdanning skal være gratis for partnerskapsbedriftene.
  - NTNU og HiST vil bidra med videreutdanning og etterutdanning av ansatte i partnerskapsbedriftene, enten på bedriften eller ved studiestedene. Slike utdanningstilbud skal kunne skreddersys for bedriftens behov.
- Studiet skal være samlingsbasert.
  - Alle studier skal modulstruktureres med sikte på at moduler kan brukes innenfor flere studietilbud for ulike grupper av lærerstudenter, og gjennomført modul innenfor et studietilbud skal kunne godskrives dersom studentene senere går videre til et annet studietilbud.
  - I løpet av høsten 2006 vil NTNU og HiST ta stilling til spørsmålet om heltids-/ deltidsstudium for tilbud som starter høsten 2007.

- Satsingsområder i Trondheim:

Det legges opp til at treårig yrkesfaglærerutdanning opprettes i Trondheim fra høsten 2007, og at det gis tilbud innen følgende utdanningsprogrammer i videregående opplæring:

1. Teknologiske fagområder; teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag.
2. Helse- og sosialfag
3. Restaurant og matfag

Organisering

- Det oppnevnes et felles styringsorgan for yrkesfaglærerutdanningen. NTNU og HiST skal være likeverdig representert i styringsorganet. Studentene skal også være representert. I tillegg skal det være eksterne representanter fra videregående skole og fra næringslivet. Det er foreløpig ikke tatt stilling til hvor mange representanter det skal være fra hver av partene.
- NTNU får hovedansvaret for koordinering og vil være ansvarlig for studentene både når det gjelder opptak, gjennomføring, utstedelse av vitnemål og øvrige studieadministrative forvaltningssaker.
- Program for lærerutdanning får hovedansvaret for yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk
- HiST får hovedansvaret for breddekompetanse og dybdekompetanse

Rekruttering av studenter (Nærmere omtalt i kapittel 6)

NTNU og HiST vil legge opp til en aktiv markedsføring av studiet. I tillegg vil det bli satset på et tett samarbeid med viktige aktører:

- NTNU og HiST har som mål å komme ut og presentere den treårige yrkesfaglærerutdanningen i direkte møte med potensielle studenter. Kontakt med fagarbeidere som står i jobb, vil være særlig viktig.
- Det lages en presentasjon av studietilbudet som kan brukes av og for ulike samarbeidspartnere innen næringsliv/institusjoner, blant annet klubber/fagforeninger, og skoler.
- Det lages en egen informasjonsplan beregnet på næringsliv/institusjoner.
- Det lages et eget opplegg rettet mot ungdom i videregående opplæring til bruk på messer, i skolen og på tilsvarende arenaer.
- Det arrangeres egne samlinger for skolerådgivere.
- Det settes inn egne informasjonstiltak overfor skoler og fylkeskommuner.
- Det settes inn egne informasjonstiltak overfor Aetat.

Spesielle tiltak rettet mot utdanningsprogrammene teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag:

- De teknologiske utdanningsprogrammene prioriteres når det gjelder oppstart av instruktørutdanning i regi av NTNU og HiST
- Det søkes opprettet et samarbeid mellom NTNU, HiST, Kunnskapsdepartementet og en del fylkeskommuner med sikte på å få til å få gjennomført en tidsbegrenset stipendordning som stimulerer til yrkesfaglærerutdanning. Det kan være formålstjenlig at ordningen gir støtte til to tiltak:
  - En del fagarbeidere innenfor de tre utdanningsprogrammene i videregående opplæring kan få stipendier dersom de fullfører treårig yrkesfaglærerutdanning.
  - En del fagarbeidere innenfor de tre utdanningsprogrammene kan få permisjon med lønn for å prøve seg som lærere i videregående skole. Samtidig får de undervisning i grunnleggende ferdigheter ved den samme skolen.
- Det søkes inngått en avtale med et visst antall bedrifter om at arbeidsgiver dekker utgifter, helt eller delvis, for ansatte som tar en treårig yrkesfaglærerutdanning. Forutsetningen for støtten kan være at de skal arbeide med opplæringsvirksomhet i bedriften et visst antall år etter at eksamen er avlagt.

Det foreslås at de stipendordningene som er omtalt under de to siste strekpunktene, skal gis til fagarbeidere under 30 år som står i jobb.

Økonomi

(Nærmere omtalt i kapittel 7)

Den treårige yrkesfaglærerutdanningen er Norges mest kompliserte lærerutdanning. Med den kompleksiteten studiet har, vil en koordinatorfunksjon være ett nødvendig tiltak for å legge til rette for et kvalitetsmessig godt tilbud. Mot denne bakgrunn ber vi om at en oppstart av 3-årig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU/HiST gis en ekstrabevilgning i en 4 års periode til en koordinatorstilling/prosjektleder. I sum vil det handle om anslagsvis 750 000 – 800 000 inklusive indirekte kostnader

Kapittel 3: Behovet for yrkesfaglærere

I dette kapitlet vil vi behandle behovet for yrkesfaglærere i årene som kommer. Det eksakte behovet vil det være umulig å fastslå i detalj, bl.a. pga. usikkerhet knyttet til følgende faktorer:

- Elevenes valg, som kan skifte fra år til år. Dette kan påvirke så vel fordelingen mellom studieforberedende utdanningsprogrammer og yrkesfaglige utdanningsprogrammer som den innbyrdes fordelingen mellom yrkesfaglige utdanningsprogrammer.
- Fylkeskommunenes økonomi og prioriteringer. Dersom fylkesøkonomien styrkes, vil det gi rom for at skolene satser på mer gruppedeling, noe som i sin tur vil øke behovet for lærere.
- Avgangsalderen for lærere. Gjennomsnittlig avgangsalder for norske lærere er nå ca. 57 år. Hvis den gjennomsnittlige avgangsalderen økes, vil det redusere behovet for lærere, mens en senkning av den gjennomsnittlige avgangsalderen vil ha motsatt effekt.

3.1. Utviklingen i ungdomskullene

(Basert på oppsummeringer gjort i Kunnskapsdepartementet)

SSB har fremskrevet folkemengden i Norge for hvert årskull med utgangspunkt i befolkningen i 2002. Ved å legge sammen utviklingen i de tre årskullene 16-18 år vil utviklingen bli som i tabell 1.

Tabell 1. Folkemengden etter ettårige aldersgrupper, 1. januar.

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2010	2020
16	53 453	55 030	56 486	59 820	61 734	63 565	62 451	58 983
17	52 940	53 778	55 369	56 782	60 108	62 016	63 312	59 262
18	52 835	53 373	54 183	55 697	57 077	60 393	64 239	60 997
16-18	161 230	164 184	168 042	174 304	180 925	187 981	192 012	181 262
		1,8 %	2,3 %	3,7 %	3,8 %	3,9 %	2,1 %	-5,6 %

Tabellen viser at antall 16-18 åringer vil øke hvert år fram til 2010 for så å reduseres igjen mot 2020. Økningen fra 2005 til 2010 er på i overkant av 10 prosent.

3.2. Økning i antall yrkesfagelever

I et notat utarbeidet i Kunnskapsdepartementet oppsummeres følgende:

Hvis vi tar utgangspunkt i at det i 2004 var 84 000 elever ved yrkesfaglige studieretninger og at denne utviklingen vil følge den samme utviklingen som demografien til årskullene 16-18 år, og at fordelingene mellom yrkesfag og allmennfag er konstant i perioden vil elevtallsutviklingen bli som i tabell 2.

Tabell 2. Antall elever i yrkesfaglige studieretninger 2004-2010

År	2004	2005	2006	2007	2010	2020
Elever	84 000	87 108	90 418	93 944	95 917	90 546

Dersom departementets framskriving slår til, vil det bli 5499 flere yrkesfagelever i 2010 enn i 2006. Hvis en så forutsetter undervisningsgrupper på 15, vil den stipulerte økningen i antall yrkesfagelever medføre at det må opprettes 367 nye grupper fram til 2010. Forutsatt 1,1 yrkesfaglærer per undervisningsgruppe vil dette utgjøre *404 lærere i full stilling*. Dette er et meget forsiktig anslag. Pga. en rekke forhold, bl.a. skolestruktur, vil det være umulig å fylle opp alle grupper til 15, og da vil det totale antall nye grupper bli større, noe som igjen vil medføre et større lærerbehov enn det som er stipulert her. 1,1 yrkesfaglærer per undervisningsgruppe er trolig et rimelig tall for ordinær undervisning på Vg1 og Vg2. På Vg3 står yrkesfaglærerne for en større del av undervisningen. Dette er det ikke tatt hensyn til. Tendensen er at en stadig større del av yrkesfagene er blitt lærefag, noe som normalt innebærer at elevene går ut i lærebedrift etter Vg2. Andelen som tar Vg3 i skole etter Kunnskapsløftet, forventes å bli liten, men det er vanskelig å stipulere antallet. En god del yrkesfaglærere driver spesialundervisning. Behovet for nye yrkesfaglærere på dette grunnlaget er ikke tatt med i beregningen.

3.3. Alderssammensetningen blant norske lærere

Gjennomsnittsalderen blant norske lærere, også blant yrkesfaglærere, er høy. KOSTRAs tall for pedagogisk personale over 60 viser:

2001: 2.571
2002: 2.860
2003: 3.069
2004: 2.613

Tallene for 2005 og 2006 foreligger ennå ikke i KOSTRA, men Sør-Trøndelag fylkeskommunenenes personalstatistikk viser at det i 2006 er 303 ansatte over 60 år i gruppen *pedagogisk personale*, som også omfatter skoleledere.

Tilgjengelige KOSTRA-tall for lærere over 60 år i årene 2001 – 2004 viser følgende tall for Sør-Trøndelag:

2001: 173
2002: 195
2003: 207
2004: 164

Statistikken skiller ikke mellom allmennfaglærere og yrkesfaglærere i videregående opplæring, men det synes ikke å være grunnlag for å tro at gjennomsnittsalderen er lavere for yrkesfaglærere enn for allmennfaglærere.

Gjennomsnittlig avgangsalder for norske lærere har i en årrekke ligget rundt 57 år. Ut fra dette faktum og det relativt høye antall lærere over 60 år, må det forventes en relativt stor avgang blant yrkesfaglærere i årene som kommer, og disse må erstattes gjennom tilsetninger av nye yrkesfaglærere.

Unio har anslått behovet for tilsetting av lærere i videregående opplæring pga. avgang til 8000 for resten av stortingsperioden. (Samlet tall for yrkesfaglærere og allmennfaglærere.) I denne beregningen er forventet elevtallsvekst lagt inn.

3.4 Regjeringens løfter om økt lærertetthet

En del faktorer har vært med på å redusere eller dempe behovet for lærere i skolen:

- Skolepakke II, som bl.a. innebar at alle lærere i full stilling underviste ca. en time mer per uke
- En stram fylkesøkonomi som har medført redusert lærertetthet.

Effekten av disse to faktorene har vært sterk. I Sør-Trøndelag ble antall årsverk i pedagogiske stillinger redusert fra 1720 i 2003 til 1631 i 2005, altså en nedgang på 89 bare i dette fylket til tross for en økning i antall elever.

Det har vært en betydelig overtallighet i videregående skole i en årrekke, og behovet for nytilsetninger har vært langt mindre enn det ellers ville ha vært. Effekten av skolepakke II er for lengst tatt ut, og dersom regjeringen følger opp sine løfter om en bedre kommuneøkonomi, må en også kunne forvente at lærertettheten snarere øker enn reduseres.

I Soria Moria-erklæringen lovt regjeringen Stoltenberg at *"det skal ansettes flere lærere i skolen for å gi elevene bedre oppfølging."* Unio har beregnet at dersom denne målsettingen følges opp, og at lærertettheten kommer tilbake til 2000-nivå, vil det kreve 2000 nye lærerstiller i videregående opplæring i tillegg til nødvendige tilsetninger pga. avgang.

Høsten 2006 vil det bli gjennomført en lokal undersøkelse for å få kartlagt nærmere det framtidige behovet for tilsetninger innenfor de forskjellige yrkesfaglige utdanningsprogrammene i videregående opplæring.

Kapittel 4 Treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim – en relevant og praksisnær yrkesfaglærerutdanning på høyskole- / universitetsnivå

I dette kapitlet vil den grunnleggende tenkningen rundt den framtidige yrkesfaglærerutdanningen ved NTNU og HiST bli behandlet. Dessuten blir det lagt fram konkrete faglige og organisatoriske forslag.

4.1. Våre ambisjoner

NTNU og HiST ønsker å starte med treårig yrkesfaglærerutdanning fra 2007. Å utvikle et slikt studium vil være en viktig oppgave, ikke minst når det gjelder å følge opp intensjonene som ligger i Kunnskapsløftet. Samtidig viser erfaringene fra andre høyskoler at det vil være en krevende oppgave.

NTNU og HiST har som ambisjon å utvikle en kvalitativt god yrkesfaglærerutdanning på bachelornivå på de feltene der vi kommer til å ha tilbud. På det overordnede plan vil det særlig bli satset på følgende:

- Utdanningen skal være praksisbasert. Den treårige yrkesfaglærerutdanningen ved NTNU og HiST skal baseres på den praksis studentene har før de starter på studiet, og den praksis de skaffer seg i bedrifter og skoler i løpet av studiet. Utdanningen skal ta utgangspunkt i de yrkesfunksjonene som studentenes framtidige elever skal utdannes til å utføre, og teori skal bygges på praksis.
- Utdanningens bærebjelke skal være et tett samarbeid mellom forskningsbasert utdanning på høyskole- og universitetsnivå og praksis i skole og bedrifter/institusjoner.
- Utdanningen skal være skreddersydd for studentene ved den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Opplæringen innenfor de fire feltene som rammeplanen omtaler, yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, breddekompetanse og dybdekompetanse, skal være tilpasset den virkelighet og de utfordringer studentene vil møte som framtidige yrkesfaglærere
- NTNU og HiST skal i fellesskap sikre den faglige og pedagogiske kvaliteten på studiet, og de to institusjonene skal ha likeverdig representasjon i det felles styret.
- NTNU får hovedansvaret for koordinering og vil være ansvarlig for studentene både når det gjelder opptak, gjennomføring, utstedelse av vitnemål og øvrige studieadministrative forvaltningssaker.
- NTNU og HiST vil satse på et likeverdig samarbeid både med videregående skoler og bedrifter/institusjoner. Det skal sikres at alle parter har gjensidig nytte av samarbeidet, og at alle parter har innflytelse over de beslutninger som fattes.
- NTNU og HiST vil satse på aktiv studentmedvirkning.
- NTNU og HiST har som mål at andelen av studenter som er under 30 år og kommer direkte fra bedrift/institusjon skal være høyere enn hva tilfellet har vært innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen til nå.
- NTNU og HiST ønsker å legge opp til at studentene skal kunne kombinere jobb og studier.
- NTNU og HiST vil legge opp til en helhetlig yrkesfaglig satsing som innbefatter følgende studietilbud:
  - o En treårig yrkesfaglærerutdanning (bachelor)
  - o PPU for yrkesfag (videreføring av tilbudet ved PLU/NTNU)

- Instruktørutdanning
- Videreutdanning og etterutdanning av lærere i videregående skole og ansatte i bedrifter/institusjoner både når det gjelder breddekompetanse, dybdekompetanse, yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk

Det vil senere bli vurdert om det skal startes et masterstudium.

4.2. Erfaringer fra andre høyskoler

I kapittel 1 refererte vi til NIFU-rapporten fra 2003 som oppsummerte erfaringene med den treårige yrkesfaglærerutdanningen så langt. Vi har funnet det riktig å innhente ytterligere opplysninger fra de høyskolene som har tilbudt treårig yrkesfaglærerutdanning, ikke minst for å få kunnskap om utviklingen etter 2003.

Institusjonsbesøkene til Høgskolen i Finnmark (Alta), Høgskolen i Akershus (Gjøvik) og Høgskolen i Bergen, samt annen kontakt med lærere og studenter ved høyskoler som har hatt treårig yrkesfaglærerutdanning, etterlater det inntrykk at disse høyskolene har lagt ned et stort arbeid med sikte på å utvikle gode tilbud, og at de i stor grad har lyktes. Vi mener ellers å ha fått bekreftet og utdypet viktige funn i NIFU-rapporten fra 2003, og vi har i tillegg fått kunnskap om forhold som ikke ble behandlet av NIFU-forskerne.

- Hovedinntrykket var at studentene var overveiende positive til studiet, og en rekke av dem viste en svært god motivasjon.
- Samlingsbaserte opplegg kombinert med bruk av IKT og tett veiledet oppgaveskriving synes å være en langt bedre løsning enn et opplegg med faste ukentlige forelesninger. Et samlingsbasert opplegg gjør det mulig for studentene å kombinere arbeid og studier. Høgskolen i Finnmark har hele tiden lagt ned et stort arbeid når det gjelder å følge opp studentene mellom hver samling. Lærerne mener at det dette er hovedgrunnen til at studentene er godt fornøyd med opplegget.
- Det ser ut til å være viktig å skreddersy en egen utdanning for studentene innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Det blir da problematisk når to av høyskolene pga. ressursknapphet har følt seg tvunget til å samkjøre store deler av undervisningen med andre studentgrupper. Høgskolen i Narvik samkjører med ingeniørstudiet, mens Høgskolen i Akershus samkjører med undervisningen ved Fagskolen i Gjøvik når det gjelder mekaniske fag, byggfag og elektrofag.
- Det faktum at Høgskolen i Akershus har valgt å knytte undervisningen i de teknologiske fagene opp mot Fagskolen i Gjøvik, har flere diskutabile sider:
  - Studentene blir ikke en helhetlig del av et studentmiljøet ved høyskolen hvor målet med utdanningen er å bli gode lærere i videregående opplæring.
  - Studentene får reduserte muligheter til et faglig fellesskap med undervisningspersonalet i høyskolen.
  - Det er vanskelig å skreddersy undervisningen for yrkesfaglærerstudentene, når de går sammen med studenter i fagskolen
  - Fast ukentlig undervisning ved høyskolen gjør det umulig å få til lengre, sammenhengende perioder med praksis.

- Ordningen kommer i konflikt med forutsetningen om at den treårige yrkesfaglærerutdanningen skal ligge på høyskolenivå, jf. egen kommentar under.
- Rekrutteringsproblemerne innenfor de teknologiske fagområdene er stadig like store. Høgskolen i Akershus har per i dag ni studenter fordelt på to kull innenfor disse fagene. Alle disse studentene er kommet inn gjennom Aetat, og de får – helt eller delvis – undervisningen finansiert derfra.

Det synes å være strid om fortolkningen av de nasjonale føringene for den treårige yrkesfaglærerutdanningen på to viktige punkter:

1. *Kravet til praksis*

Rammeplanen for den treårige yrkesfaglærerutdanningen slår fast at to års praksis er en av forutsetningene for opptak til studiet. Vi så av høringen på ny rammeplan og på konferansen i Trondheim om ny yrkesfaglærerutdanning at mange miljø fortsatt mener at dette er for lite i forhold til å kunne faget og kunne formidle dette.

Det kan se ut som at denne bestemmelsen av enkelte har vært tolket slik at praksis før avlagt fagbrev kan medregnes i de to årene. Vi finner en slik tolkning urimelig. Praksis etter avlagt fagprøve må sies å ha kvaliteter som tidligere praksis ikke har. En fagarbeider arbeider mer selvstendig enn en lærling. Dessuten vil en person som har avlagt fagprøve, ha et sterkere kunnskapsmessig grunnlag for å reflektere over og lære av egen praksis. Det er ellers grunn til å minne om at praksiskravet for opptak til den treårige yrkesfaglærerutdanningen er halvparten av det som kreves for godkjenning som yrkesfaglærer etter PPU-modellen. Mange fagfolk har ment at to års praksis er for lite. Med tanke på denne lærerutdanningens legitimitet i næringsliv/institusjoner blir det derfor svært viktig å presisere at samtlige studenter skal ha *minimum to års praksis etter avlagt fagprøve*.

2. *Nivå på utdanningen*

Det har hele tiden vært en grunnleggende forutsetning for den treårige yrkesfaglærerutdanningen at utdanningen skal ligge på høyskole-/universitetsnivå. Vi kan ikke se at det er forenlig med denne forutsetningen å plassere ut deler av utdanningen til – eller hente utdanningen rett inn fra fagskoler. Fagskoler er som kjent ikke en del av høyere utdanning.

Det er ikke samsvar mellom studentenes krav på forskningsbasert undervisning i høyskolen og den undervisning de får i fagskolen. Det er også stor forskjell på studentenes læringsmiljø. Når de møter i klasser/grupper med andre som skal bli lærer, blir det et klart fokus på den framtidige lærerprofesjonen. Når de samkjøres med fagskolestudenter, blir fokuset et annet.

Det er sterkt ønskelig at det fra statlig hold blir presisert hva som er den riktige fortolkningen når det gjelder praksiskrav og nivå på utdanningen. Ulike fortolkninger kan ha betydning både for inntak av studenter, for kvalitet på studiet i tillegg til rammebetingelsene for utdanningstilbydere.

4.3. En relevant og praksisnær utdanning

Det har tradisjonelt vært en et problem at de fagstudier som har ledet opp til PPU, har vært dominert av studiefaget og ikke av skolefaget og de praktisk-metodiske perspektivene. Utfordringen med å gjøre yrkesfaglærerutdanningen relevant i forhold skoleverket og næringsliv/institusjoner er, om mulig, enda større.

Det er en viktig del av den yrkesfaglige tradisjonen at lærlingen blir lært opp av en fagarbeider som er en erfaren utøver av det yrket lærlingen skal inn i etter å ha avlagt fag-/svenneprøve. Dette bidrar tradisjonelt til at fagopplæringen blir relevant samtidig som den som står for opplæringen har høy legitimitet hos lærlingen. Denne tradisjonen er videreført i videregående skole ved at, i alle fall de fleste yrkesfaglærerne, selv har *bakgrunn* som fagarbeider eller tilsvarende.

Situasjonen blir en annen når en fagarbeider skal skaffe seg teoretiske kunnskaper ut over fagarbeidernivået. De som underviser ved høyskoler og universiteter, har vanligvis ikke samme bakgrunn. Og den befatning vitenskapelig personell ved universiteter og høyskoler har hatt med skolefag i grunnopplæringen, har vanligvis begrenset seg til *allmennfag*. Det er grunn til å understreke at dette ikke er ny utfordring i forhold til utdanning av yrkesfaglærere. Utfordringen er den samme innenfor det tradisjonelle løpet med den tidligere teknisk fagskole og PPU, for heller ikke ved de tekniske fagskolene er det mange lærere som har bakgrunn som fagarbeidere.

En god del av lærekreftene innen høyere utdanning har hatt kontakt med næringsliv/institusjoner i forbindelse med sin egen utdanning. Det gjelder bl.a. de som har ingeniør- eller sivilingeniørbakgrunn. Universitets-/høyskoleansatte med bakgrunn som sykepleiere, har også praktisk erfaring fra helsevesenet. Til tross for dette er hovedbildet klart: Svært få av dem som underviser ved høyskoler og universiteter, har selv bakgrunn og erfaring fra *fagarbeidernivået*. De færreste ingeniører/sivilingeniører har vært fagarbeidere. Dette er en utfordring som må tas på alvor om man skal bygge opp en relevant og praksisnær yrkesfaglærerutdanning. Det må understrekes at denne utfordringen gjelder for alle de fire områdene som nevnes i rammeplanen, yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, breddekompetanse og dybdekompetanse.

Problematikken ble også sett av den trønderske arbeidsgruppen fra 1998. Under *Tilråding*er (s.14) skriver gruppen bl.a. følgende:

Det må påpekes at teoretisk kompetanse innenfor for eksempel elektrofag ikke er tilstrekkelig for å kunne bygge opp en yrkesfaglærerutdanning i faget. Utøvelsen av yrkesfaget er et viktig element, og må derfor stå sentralt når helheten i utdanningen skal vurderes. Det er derfor viktig å knytte til seg lærere med fag-/svennebrev.

4.4. Rekruttering av lærekrefter til den treårige yrkesfaglærerutdanningen

Rekrutteringen av lærekrefter er en kritisk faktor i forhold til å sikre en kvalitativt god utdanning. Utfordringen med å skaffe lærere med relevant kompetanse for yrkesfaglærerutdanningen, er langt større en for de andre lærerutdanningsprogrammene i Norge. Som beskrevet under 4.3, er det spesielle pedagogiske og didaktiske utfordringer knyttet til den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Dersom utdanningen skal bli praksisnær og relevant, er det viktig at NTNU og HiST bygger opp praksiskompetanse i forhold til det doble praksisfeltet. En del av personalet bør ha bakgrunn som fagarbeider og som yrkesfaglærer i

videregående skole. Det vil også være ønskelig at annet personale, for eksempel vitenskapelig personale med påbygging ut fra ingeniørutdanning/sivilingeniørutdanning eller sykepleierutdanning, også har erfaringer fra bedrifter/institusjoner.

Samtidig er det viktig å understreke at undervisningen ved våre høyskoler og universiteter skal være forskningsbasert. Det er derfor også viktig at det rekrutteres personale med forskerbakgrunn. Det er også viktig å legge en plan, slik at de som rekrutteres ut fra høy praksiskompetanse, får muligheten til å kvalifisere seg for førstenivå.

Program for lærerutdanning ved NTNU har erfaring med å rekruttere lærekrefter til lærerutdanning innrettet mot så vel allmennfag som yrkesfag i videregående opplæring, og PLU har arbeidet aktivt for å videreutvikle sin komplementære kompetanse. I 2005 opprettet PLU fem faggrupper (samfunnsfag, realfag, språk, praktisk estetiske fag og pedagogikk). Hver faggruppe skal ha høy forskningskompetanse, for eksempel toppstillinger, og høy praksiskompetanse. Dersom det tilsettes personer med høy praksiskompetanse på universitetslektornivå, har Program for lærerutdanning som politikk at det legges en plan for at vedkommende kvalifiseres for førstenivå.

Det er spesielle utfordringer knyttet til det å rekruttere lærekrefter fra videregående skoler og fra bedrifter. I begge tilfeller kan lønnsnivået i høyere utdanning være et hinder. Til tross for disse hindringene har PLU så langt lyktes med å rekruttere lærere fra videregående opplæring.

4.5. En skreddersydd yrkesfaglærerutdanning

Ved to av de høyskolene som har tilbudt treårig yrkesfaglærerutdanning, har studentene i stor grad blitt samkjørt med andre studenter/elever i dybde-/breddekompetanse. Ved Høgskolen i Narvik har studentene ved den treårige yrkesfaglærerutdanningen i stor utstrekning deltatt i utdanningen i ordinære ingeniørklasser. Ved Høgskolen i Akershus er de teknologiske fagene i den treårige yrkesfaglærerutdanningen (mekaniske fag, byggfag og elektrofag) lagt til Fagskolen i Gjøvik, og yrkesfaglærerstudentene får i stor grad utdanningen sin sammen med elever på fagskolen. Begrunnelsen for denne samkjøringen synes i stor grad å være økonomisk; fordi søkningen til de teknologiske tilbudene er dårlig, blir det for dyrt å tilby egen undervisning for disse studentene. Samkjøringen har klare konsekvenser både når det gjelder innhold og organisering:

- Når studentene går i ordinære klasser ved høyskolen/fagskolen, blir det vanskelig å skreddersy opplæringen for studentene innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen.
- Samkjøringsmodeller som medfører fast undervisning hver uke, har flere problematiske sider:
  - Det blir vanskelig å kombinere jobb og studier.
  - En slik ordning kan ikke kombineres med sammenhengende praksisperioder, noe som må anses som uheldig.
  - Det kan oppstå problemer med å planlegge slik at undervisningen i dybdekompetanse/breddekompetanse ikke kolliderer med undervisning i

yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk. Slike logistikkproblemer har de opplevd ved Høgskolen i Narvik.

- Det faktum at man samkjører to grupper som har svært forskjellig perspektiv på utdanningen, den ene gruppen skal drive med opplæring, det vil si bli lærere i videregående opplæring eller være knyttet til annen opplæringsvirksomhet, mens den andre gruppen skal bli fagteknikere, det vil si de tar en kort, yrkesrettet utdanning som ikke skal kreve ytterligere opplæring ut over denne utdanningen, jf. Lov om fagskoleutdanning.

NTNU og HiST ønsker i størst mulig grad å tilby egne skreddersydde opplegg for studentene innenfor de forskjellige utdanningsprogrammene i den treårige yrkesfaglærerutdanningen hvor hovedfokus vil være på opplæring.

4.6. Fagplaner

Rammeplan for yrkesfaglærerutdanning fastslår følgende på s. 9:

Med utgangspunkt i rammeplanene utvikler institusjonene fagplaner for obligatoriske og valgfrie studieemner. Planene skal tolke og presisere mål og fastsette innhold, studielitteratur, arbeidsmåter og vurderingsordninger for hvert enkelt fag. De skal også vise helheten i hvert enkelt fag.

De planene som utarbeides med bakgrunn i en rammeplan, omtales ovenfor som *fagplaner*. I praksis har disse planene samme funksjon som de planene som det er vanlig å kalle *studieplaner* ved universitetene.

Et treårig utdanningsløp der teori og praksis skal integreres på en måte som er umulig i den tradisjonelle kombinasjonen av fagstudier og PPU, gir et bedre *utgangspunkt* for å løse den utfordringen som er nevnt ovenfor, men en slik modell er ikke tilstrekkelig for å sikre det nødvendige fokus på skolefaget og på at studentene skal oppleve relevans i forhold til sin framtidige rolle som yrkesfaglærer. På dette feltet finnes det heller ikke noe prinsipielt skille mellom universiteter og høyskoler. Også ved høyskolene vil det være slik at en kopiering av studiefaget ikke gir oss et relevant skolefag. En erkjennelse av denne problematikken er en nødvendig forutsetning for å løse utfordringen

For å sikre at relevansen blir god, og at det blir den nødvendige sammenhengen mellom de forskjellige elementene i studiet, yrkespedagogikk/ yrkesdidaktikk/ breddekompetanse/ dybdekompetanse og samlingen/praksis, følger NTNU og HiST følgende opplegg for arbeidet med fagplanene:

Våren 2006:

Lærere fra HiST har deltatt på to såkalte *fagdager* arrangert av Sør-Trøndelag fylkeskommune, den ene for yrkesfaglærere innen elektrofag, den andre for lærere innen teknikk og industriell produksjon. På den sistnevnte dagen deltok også prosjektleder. Formålet med disse dagene har vært at lærere innen videregående opplæring skulle forberede innføringen av Kunnskapsløftet, og fortolkning og lokal oppfølging av de nye læreplanene har vært en viktig del av opplegget. Både lærerne fra HiST og prosjektleder oppsummerer at deltakelse på disse samlingene har gitt nyttig bakgrunnsinformasjon for det videre arbeidet med fagplanene for yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim. Deltakelsen ga oss dessuten en mulighet til å orientere yrkesfaglærere i skolen om den treårige yrkesfaglærerutdanningen.

August/september 2006:

Referansegruppen og styringsgruppen diskuterer føringer for arbeidet med fagplaner. Rammeplanen for den treårige lærerutdanningen, St.meld. 30 *Kultur for læring* samt læreplanverket i videregående opplæring vil være viktige grunnlagsdokumenter. Det har ellers kommet innspill om at profesjonskunnskap og forvaltningskompetanse må vektlegges i dette arbeidet.

August/september 2006:

Det nedsettes en fagplangruppe for hvert utdanningsprogram i videregående opplæring som det skal gis tilbud innenfor. Hver gruppe skal bestå av:

- en lærer fra HiST
- en lærer fra NTNU
- en erfaren yrkesfaglærer fra videregående opplæring
- en representant fra en bedrift/institusjon innen det aktuelle feltet

Formålet med å ha slike bredt sammensatte grupper er å sikre at fagplanene blir relevante og aktuelle i forhold til Kunnskapsløftet. Det er satt av midler til dette tiltaket i budsjettet for prosjektet. Arbeidet i fagplangruppene skal avsluttes høsten 2006.

4.7. Yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring

4.7.1. Det doble praksisfeltet

Det doble praksisfeltet er et av de viktigste særtrekkene ved den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Studentene som tar treårig yrkesfaglærerutdanning, skal ha praksis både i den videregående skolen og i bedrifter eller andre arbeidsplasser. I rammeplanen er det doble praksisfeltet omtalt på følgende måte (s.16)

I et yrkesrettet studium er praksisopplæring i en særstilling med tanke på at studentene oppnår relevant og tilstrekkelig kompetanse. Den yrkespedagogiske utdanningen er forankret i to praksisfelt – i arbeidet som lærer \ opplæringsansvarlig \ læringsleder, og i arbeidet som fagarbeider \ yrkesutøver. En hovedhensikt med praksis er at studentene utvikler både sin yrkespedagogiske og sin yrkesfaglige kompetanse. I praksisopplæringen skal studentene gjøre relevante erfaringer i forhold til målene i yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde og yrkesfaglig dybde.

Om omfanget på praksisen, veiledning og andre krav sier rammeplanen følgende:

Praksisopplæringen skal omfatte en arbeidsinnsats tilsvarende 24 uker, være faglig og pedagogisk veiledet og foregå i tilknytning til yrkespedagogisk og yrkesfaglig autentiske arbeidssituasjoner. Studentene bør få variert erfaring fra relevante skoler og bedrifter. Valg av skoler og bedrifter skal tilpasses utviklingsbehov hos den enkelte student. Det skal legges vekt på pedagogisk og yrkesfaglig allsidig praksiserfaring. Ca. halvparten av praksisopplæringen skal legges til grunnopplæringen, mens den resterende halvparten bør være relatert til arbeidslivet / praksisfeltet for øvrig.

Praksisen i skole vil ha mye til felles med PPU, men det er noen viktige forskjeller. Det treårige løpet gjør at praksisen blir fordelt over et mye lengre tidsrom. Det gir i seg selv mer tid til refleksjon og modning. I og med at dette er et integrert løp, forutsettes det at det blir en integrert læreprosess der det ikke bare er et samspill med opplæringen i yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk, men også med undervisningen i breddekompetanse og dybdekompetanse.

Dette gir utvilsomme fordeler. Dersom en student har praksis på Vg1, vil han/hun være godt motivert for undervisningen i breddekompetanse, og veien fra ny teoretisk viten til å bruke denne kunnskapen i praktisk lærearbeid blir kort.

Bedriftspraksisen skal være en integrert del av opplæringen i breddekompetanse. Derfor vil det være naturlig at studenten får praksis knyttet opp mot andre fag innenfor utdanningsprogrammet enn det/de vedkommende selv har bakgrunn i.

Dersom en yrkesfaglærer skal kunne undervise på Vg1, må han/hun ha tilstrekkelige kunnskaper i de emnene som er lagt inn under felles programfag. Samtidig må læreren ha tilstrekkelig oversikt over de forskjellige fagene som hører inn under utdanningsprogrammet, og vedkommende må også kjenne til hvordan samspillet mellom arbeidere med forskjellig fagutdanning fungerer i praksis, for eksempel på en byggplass. I denne sammenheng vil bedriftspraksis være av stor verdi. Under kapittel 4.1. slo vi fast at det ikke forutsettes at samtlige yrkesfaglærere skal kunne undervise i samtlige fag som kommer inn under utdanningsprogrammet. Det er ikke snakk om å starte på en ny fagutdanning. Mye av praksisen vil være demonstrasjonspraksis, og det vil være viktig at studentene bl.a. bruker bedriftspraksisen til å få innsikt i den opplæringsvirksomheten som bedriften driver, særlig overfor lærlinger. Denne innsikten vil vedkommende kunne få stor nytte av, for framtidige elever er også framtidige lærlinger i de samme bedriftene. Rammeplanen slår ellers fast at studentene skal (s.15):

- *kunne etablere og lede nettverksrelasjoner skole \ arbeidsliv \ høyskole og mellometater og bedrifter i forhold til læring innenfor fagområdet*
- Sett i lys av dette kan bedriftspraksisen bli av stor verdi.

4.7.2. Organiseringen av praksis – partnerskap

NTNU og HiST ønsker å basere organiseringen av praksis på partnerskap. Denne organisasjonsformen er nå innarbeidet ved den av de to utdanningsinstitusjonene som har drevet med utdanning av lærere til videregående opplæring så langt, PLU på NTNU.

Etter innføringen av Rammeplanen for PPU i 1998 innførte PLU en modell for skolepraksis basert på seminarer og partnerskap, og begge disse arenaene har vært viktige for å oppnå målsettingene om helhet og sammenheng i studiet, praksisbasering og refleksjon.

Seminarene, der studentene har en stor del av ansvaret for planlegging og gjennomføring, skal være praksisnære og funksjonsorienterte. Fordi seminarene delvis går parallelt med praksisperiodene, blir det mulig å bruke seminarene til et vekselspill mellom praksis og teori.

Hvert partnerskap består av seks skoler. Etter innføringen av partnerskapsmodellen er det blitt et samarbeid mellom skolen og PLU om studentenes praksis, ikke bare et samarbeid mellom den enkelte øvingslærer og PLU. Dette har gjort det lettere å legge til rette for og gjennomføre FoU-arbeid i klasserom og verksted. Etter at partnerskapene ble innført, er det gjennomført en rekke skoleovertakelser.

Norgesnettrådets evaluering fra 2002 oppsummerte følgende:

Selvevalueringen og det som kom fram under samtalen med studenter og øvingslærere, tyder på at seminarundervisningen i stor grad fungerte etter intensjonene. Studentene

uttrykte stor tilfredshet med måten seminarene fungerte på. Gjennom å fokusere på dilemmaer og utfordringer de møtte i sin egen praksis, ble diskusjonene opplevd om meningsfulle og relevante. I seminarene fikk de også hjelp til å relatere teoristoffet til praktiske utfordringer.

Også partnerskapsmodellen framheves som en sterk side ved NTNUs PPU-program. PLUs vurdering er at den har bidratt til god kontakt mellom skole og utdanningsinstitusjon, en vurdering som ble støttet av alle de gruppen komiteen samtalte med. Fra øvingslærernes side ble stabiliteten i partnerskapene framhevet som et godt grunnlag for samarbeid, blant annet om skoleovertakelse og kursing av øvingslærere og veiledere. Representantene for øvingslærerne påpekte dessuten at partnerskapsmodellen hadde ført til en god kontakt mellom skolene i partnerskapet, noe som ble vurdert som svært positivt.

Ved PLU deltar en stor del av de ansatte, også en god del administrativt ansatte, i partnerskap og praksisbesøk. Dette har bidratt til at hele PLU har et tydelig fokus på profesjonsutdanningen og på praksis.

Rammeplanen understreker at "valg av skoler og bedrifter skal tilpasses utviklingsbehov hos den enkelte student". (s.16) Det er nødvendig, bl.a. fordi mange studenter erfaringsmessig vil kombinere dette studiet med jobb, og det kan av den grunn være viktig for dem å få praksis nær hjemstedet. Erfaringen viser at en del av studentene alt er knyttet til skole på hjemstedet og ønsker å få sin skolepraksis ved denne skolen. Samtidig er det verdt å merke seg at rammeplanen slår fast at praksisen skal være *allsidig*. Det vil derfor normalt ikke værre akseptabelt at en student bare har praksis i en bedrift.

4.7.3. Samarbeid med bedrifter / institusjoner

Dersom en skal lykkes med den treårige yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim, er det nødvendig å få til gode partnerskapsavtaler med store bedrifter og med opplæringskontorer. Vi ser for oss at et slikt samarbeid kan inneholde bl.a. følgende elementer:

- Praksis for studenter innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen
- Samarbeid om den teoretisk utdanningen innenfor breddekompetanse og dybdekompetanse, for eksempel ved
  - o at fagpersoner fra bedrifter/institusjoner bidrar til undervisning og veiledning ved NTNU/HiST
  - o at deler av teoriundervisningen kombineres med bedriftsbesøk/institusjonsbesøk. I den forbindelse kan det også legges inn foredrag, gruppearbeid etc, og både ansatte ved NTNU/HiST og ansatte i bedriften kan være bidragsyttere
- Samarbeid om etterutdanning / videreutdanning av lærere i skolen
- Det lages moduler i den treårige yrkesfaglærerutdanningen som også kan være et tilbud for fagarbeidere som skal kvalifisere seg som instruktører. Slik utdanning skal være gratis for partnerskapsbedriftene.

- NTNU/HiST bidrar med annen etter-/videreutdanning av ansatte i partnerskapsbedriftene, enten på bedriften eller ved studiestedene. Slike utdanningstilbud skal kunne skreddersys for bedriftens behov.

Det er alt avholdt et møte med tre bedrifter som har vært eller er demonstrasjonsbedrifter, Siemens, Tine og Gilde. De tre bedriftene er relevante i forhold til flere utdanningsprogram i videregående opplæring og en lang rekke fag. Bare Siemens har hele 15 fag representert på sin bedrift i Trondheim.

De tre bedriftene er villige til å vurdere å gå inn i et samarbeid om en partnerskapsordning i forbindelse med en treårig yrkesfaglærerutdanning. Det er enighet om at et samarbeid forutsetter at de involverte bedriftene fra første stund får delta i planleggingen av hvordan samarbeidet skal legges opp, og det er enighet om dette skal være et samarbeid som begge parter har utbytte av og innflytelse over. Nytt møte med de tre bedriftene er planlagt i juni.

I tillegg vil det bli arbeidet for å innlede et samarbeid med andre bedrifter og opplæringskontorer i trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal.

4.8. Et samlingsbasert studium

NTNU og HiST går inn for at en treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim blir samlingsbasert. Det er vår ambisjon å rekruttere blant annet fagarbeidere som står i jobb, og det er erfaring for at mange aktuelle søkere ønsker å kombinere jobb og studier. Det blir enklere å få til dersom den teoretiske undervisningen er konsentrert til kompakte perioder. Høgskolen i Finnmark har erfaring for at dette er en modell som fungerer godt.

Dersom et samlingsbasert opplegg skal fungere godt, må det være et gjennomtenkt opplegg for periodene mellom hver samling. Det må legges stor vekt på innleveringsoppgaver, og dette arbeidet må følges opp gjennom et godt opplegg for veiledning.

Det vil bli satset aktivt på bruk av nettet, bl.a. for å sikre god kontakt mellom studenter og lærere, og mellom studentene innbyrdes (diskusjonsgrupper etc.) Det vil også bli vurdert om deler av undervisningen skal kjøres over nettet.

4.9. Et modulstrukturert studium

NTNU og HiST ønsker å modulstrukturere studiet. Det er flere grunner til at vi har denne målsettingen:

- Det bør være mulig for studenter som har jobb ved siden av studiet å ta studiet over mer enn tre år, og å ta pauser i studiet
- Det vil være gunstig om vi bygger opp moduler som kan brukes i andre sammenhenger, for eksempel til etter-/videreutdanning. Dette vil kunne gi så vel økonomiske som pedagogiske fordeler.
- En modulstrukturering kan gjøre det enklere å godskrive annen utdanning/realkompetanse slik at studenter kan få fritak for de deler av utdanningen som man kan dokumentere gjennomført tidligere.

Det er lett å se at arbeidet med modulstrukturering og godskrivingsordninger kan by på betydelige utfordringer. Vi ser det som viktig at disse ordningene bygges opp på en måte som kan forenes med den grunnleggende pedagogiske tenkningen for den treårige

yrkesfaglærerutdanningen, ikke minst når det gjelder helhetstenkning, at studiet skal være relevant og at teori skal bygges på praksis. Rammeplanen har følgende krevende formulering (s.12):

Ved eventuell modulisering skal hver enkelt modul være praksisbasert og ha et yrkesdidaktisk perspektiv.

Spørsmålet om modulisering vil bli en viktig del av fagplanarbeidet høsten 2006, og vi tar sikte på å komme fram til en mal for modulstruktureringen som kan gjelde for samtlige utdanningsprogrammer i videregående opplæring som tilbys innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen ved NTNU og HiST.

4.10. Heltid/deltid

Erfaringer med treårig yrkesfaglærerutdanning så langt tyder på at det som oppleves som viktigst i forhold til å kunne kombinere jobb og studier, er om studiet er samlingsbasert eller har fast undervisning hver uke.

Høgskolen i Alta gjennomfører nå et deltidsstudium over fire år for to årskull på helse- og sosialfag. Det ene årskullet har sine samlinger ved Høgskolen i Finnmark i Alta, mens det andre har sine samlinger i Tromsø. Ut fra en totalvurdering er Høgskolen i Finnmark kommet fram til at de nå vil gå tilbake til det som var utgangspunktet, et samlingsbasert heltidsstudium over tre år.

Ut fra hensynet til fleksibilitet og studentenes valgmuligheter ville det ha vært ønskelig at studentene selv kunne avgjøre hvor mange år de ville bruke på studiet. Det er imidlertid tvilsomt om en så åpen ordning lar seg forene med overordnede mål med studiet, som helhetstenkning og kollektive arbeidsformer.

Det legges opp til at spørsmålet om heltid/deltid avgjøres av styringsgruppen høsten 2006. Det må selvsagt tas stilling til hva vi går ut med før oppstart høsten 2007, men det vil neppe være verken nødvendig eller riktig å ha vedta heltid eller deltid en gang for alle.

4.11. Satsingsområder i Trondheim

Dersom det opprettes en treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim fra høsten 2007, planlegger NTNU og HiST å gi tilbud innen følgende utdanningsprogrammer i videregående opplæring:

1. Teknologiske fagområder; teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag.
2. Helse- og sosialfag
3. Restaurant og matfag

4.11.1. Grunnlag for valg av satsingsområder

Følgende hensyn er lagt til grunn for valget av hvilke utdanningsprogrammer i videregående skole som det bør satses på innenfor en treårig yrkesfaglærerutdanning i Trondheim:

- Skoleverkets behov for yrkesfaglærere innenfor de forskjellige utdanningsprogrammene.
- Erfaringene med søkningen til den treårige yrkesfaglærerutdanningen så langt

- Prioritering og dimensjonering må sikre at det samlede tilbudet innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim blir livskraftig på sikt. Trondheim bør bli et av flere nasjonale tyngdepunkter for yrkesfaglærerutdanning.

Ut fra disse kriteriene legges det opp til at følgende tre fagfelter blir prioritert innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim fra høsten 2007:

4.11.2. Teknologiske fagområder; teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag

Teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag er samlet sett tunge utdanningsprogrammer innen videregående opplæring, og behovet for nye lærere innen disse utdanningsprogrammene vil være stort i årene som kommer. Trondheim har pga. av sine sterke teknologimiljøer særlig gode forutsetninger for å utvikle kvalitativt gode utdanningstilbud på disse fagfeltene.

Ansvar for selve opplæringen i breddekompetanse og dybdekompetanse foreslås lagt til HiST, jf. 3.12.3. Avdeling for teknologi (AFT) har en solid bakgrunn når det gjelder de teknologiske delene av studiet, og avdelingen har utviklet et tett samarbeid med næringslivet over mange år.

Grunnstudentene ved AFT avslutter sitt studium med et hovedprosjekt på 18 studiepoeng. De aller fleste prosjektene er gitt av lokalt og nasjonalt næringsliv.

AFT har i flere år levert desentraliserte kurs i teknisk bygningsvern. Dette foregår i nært samarbeid med museer, videregående skoler og andre aktører med interesse innen fagfeltet. Det er til sammen utviklet fire grunnmoduler på 60 studiepoeng og fagmoduler på 72 studiepoeng.

Program for elektro og datateknikk har inngått en samarbeidsavtale med Elektrobedriftenes Landsforening (EBL) med formål om å styrke relasjonene mellom energibransjen og utdanningsinstitusjonene. Hensikten med samarbeidet er å utnytte hverandres kompetansefortrinn til beste for begge parter og utvikle et best mulig studie- og arbeidstilbud innenfor energibransjen.

AFT har siden midten av 1980 hatt et nært samarbeid med Prosessindustriens Landsforening (PIL) om etter- og videreutdanning av ansatte i prosessindustrien. Samarbeidet med PIL ble ytterligere formalisert i januar 1999 ved inngåelse av en langtids samarbeidsavtale mellom PIL og AFT om desentralisert ingeniørutdanning (nå kandidatutdanning i ingeniørfag), maskin, for operatører i prosessindustrien. Det samme studietilbudet ble opprettet høsten 2004 for kjemi-/prosessfagene.

1. januar 2006 ble PIL slått sammen med Teknologibedriftenes Landsforening (TBL) til den nye organisasjonen Norsk Industri. Norsk Industri organiserer mer enn 120 000 arbeidstakere og ca. 7-800 medlemsbedrifter. AFTs kontrakt med PIL er blitt overført til Norsk Industri.

Høsten 1998 inngikk AFT en samarbeidsavtale med oljeindustrien om desentralisert ingeniørutdanning, maskin, for ansatte i oljeindustrien og bore-/brønnselskapene.

Selv om hovedansvaret for bredde- og dybdekompetanse legges til HiST, ønsker en også å dra vekslers på NTNUs kompetanse, bl.a. på følgende måter:

- Forskning/innovasjon

I utviklingsorienterte bedrifter er det viktig at alle ansatte, også fagarbeidere, kjenner og er bevisste i forhold til bedriftens utviklingsstrategier og nyskapning. Studentene får forelesninger/omvisninger knyttet til forskningsvirksomhet og innovasjon i regi av NTNU/SINTEF. Målsettingen med dette opplegget må være at studentene skal få økt forståelse for betydningen av forskning og nyskapning, og at de som framtidige lærere forberedes til å arbeide aktivt med motivasjonsarbeid i videregående opplæring. Meningen er ikke at disse studentene skal få en forskerutdanning. Aktuelle fagmiljøer kan for eksempel være *Entreprenørskolen, Ideportalen, Studio Apertura*

- Skolelaboratoriet

Vi ser for oss at skolelaboratoriet kan brukes aktivt i opplæringen. Laboratoriet arbeider primært med allmennfag i skolen innen matematikk, naturfag og teknologi, men tilknytningspunktene til yrkesfag er mange.

- NTNU og HiST som praksisbedrifter

NTNU er en av de absolutt mest komplekse og teknisk avanserte arbeidsplasser i Norge, og det arbeider et stort antall fagarbeidere ved utdanningsinstitusjonen. Det vil bli vurdert om det kan være aktuelt å bruke NTNU og HiST som praksisbedrifter.

Erfaringene fra andre høyskoler viser at det har vært vanskelig å rekruttere studenter innenfor disse fagfeltene, og det er ingen grunn til å tro at rekrutteringsproblemene forsvinner om disse tilbudene etableres i Trondheim, men vi mener likevel det skal være mulig å sikre studenter til disse utdanningsprogrammene.

NTNU og HiST har som ambisjon at våre tilbud skal bli fleksible og attraktive, også for fagarbeidere som har behov for å kombinere studiet med lønnet arbeid. Vi har ellers tro på at byens sterke teknologimiljø vil gi tilbudet i Trondheim en ekstra tiltrekningskraft. NTNU og HiST går ellers inn for at det iverksettes en rekke særskilte rekrutteringstiltak innenfor de teknologiske fagene, jf. kapittel 6.5.

NIFU-undersøkelsen fra 2003 viste at geografisk plassering av et studiested har betydning for rekrutteringen. Selv om erfaringene viser at enkelte er villige til å reise langt for å skaffe seg en treårig yrkesfaglærerutdanning, er det grunn til å regne med at studiet vil få tilsig av nye studenter dersom disse tilbudene etableres i Trondheim. Det er ellers grunn til å nevne at når den treårige yrkesfaglærerutdanningen legges ned i Narvik, vil ingen av disse tre tilbudene tilbys nord for Gjøvik.

4.11.3. Helse- og sosialfag

Behovet for fagarbeidere innenfor dette fagfeltet vil være i kraftig vekst i løpet av årene som kommer, og beregninger viser at det er behov for å rekruttere så mye som 65.000 nye fagarbeidere fram til 2010. Dette vil selvsagt også føre til økt behov for yrkesfaglærere innen feltet.

Helse og sosialfag har vært det mest populære studietilbudet innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen så langt. NIFU-rapporten fra 2003 viste at hele 53 % av studentene

gikk på dette studiet. En kan med stor grad av sikkerhet regne med at det vil være søknadsmessig grunnlag for dette studiet i Trondheim, og det synes urimelig at det ikke er noe studiested mellom Lillestrøm og Alta som har ansvaret for dette tilbudet som både er populært hos studentene, og som det er et stort behov for i samfunnet. Høgskolen i Finnmark har etablert et filialtilbud i Tromsø. Det synes imidlertid ikke hensiktsmessig å dekke et utdanningsbehov i Midt-Norge gjennom en filialklasse under Høgskolen i Finnmark eller Høgskolen i Akershus. Så lange avstander vil være en hemsko når det gjelder å etablere tette relasjoner mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet, mellom teori og praksis. Et godt samarbeid her er grunnleggende forutsetning for å skape en relevant utdanning der teori bygges på praksis.

Det er et bredt og stort helsefaglig miljø ved HiST og ved det medisinske fakultet ved NTNU. Ansvaret for opplæringen i breddekompetanse og dybdekompetanse foreslås lagt til HiST, men det vil bli arbeidet aktivt for å undersøke mulighetene for å trekke med det medisinske fakultet ved NTNU.

Avdeling for helse- og sosialfag (AHS) ved HiST har et av landets største utdannings- og kompetansemiljø innen helse- og sosialfag med sin store fagportefølje innen området; ergoterapeut-, fysioterapeut-, audiograf-, vernepleier, sosionom- og barnevernpedagog utdanning på bachelornivå. I tillegg har avdelingen et eget program for videreutdanninger og forsknings- og utviklingsarbeid. Omlag 130 faglig ansatte og mer enn 1500 studenter er knyttet til utdanningene ved avdelingen.

Avdelingen har en lang tradisjon på tverrfaglig utdannings samarbeid innenfor helse- og sosialfaglige områder, og god praksisnærhet. Andelen praksisstudier ved programmene er omtrent 25 til 30 % av utdanningsforløpet. Utdanningsprogrammene har flere formaliserte møtepunkter med praksisfeltet, gjennom kontakt, samlinger og kurs for veiledere og faste samarbeidsfora. På et overordnet plan bidrar dette både til god relevans kvalitet i utdanningene, og sikrer sammenheng i teori og praksis.

AHS tilføres ytterligere kompetanse ved at det nye nasjonale kompetansemiljøet for utviklingshemmede lokaliseres til Avdeling for helse- og sosialfag. Senteret skal være et knutepunkt innen fagfeltet og ha utstrakt kontakt med ulike fagmiljøer over hele landet. På studiestedet har studenter tilgang til et godt bibliotek, som tilbyr et bredt utvalg av nett- og papirbaserte tjenester innenfor avdelingenes fagområder.

Ved sykepleierutdanningen er det flere som arbeidet tett opp mot reform 94. Nåværende dekanus Anne Tveit var med i læreplangruppen. Hun har også vært nøkkelperson i Sør-Trøndelag fylke og har skrevet lærebøker for elever på helse- og sosialfag. Hun har også vært øvingslærer i flere år.

Den pedagogiske kompetansen på helse og sosialfag ved HiST er svært høy. Fagdidaktikk er et av satsningsområdene. Flere av lærerne i sykepleierutdanningen har erfaring fra videregående skole. Et viktig moment er samlokaliseringen med Øya sykehjem fra 2008. Dette åpner for muligheter også knyttet opp mot videregående skoler, særlig når det gjelder helsefagarbeideren. En svært stor del av kollegiet har veidningskompetanse, noe som Kunnskapsløftet etterspør.

Mange videregående skoler i trondheimsområdet har lang erfaring med å ta imot studenter i praksis. Trondheimsområdet har også gode muligheter til å tilby variert yrkespraksis, bl.a. ved St. Olavs hospital, i hjemmesykepleien og innen ambulansetjenesten.

NTNU/HiST ønsker å bygge opp et sterkt og permanent miljø for treårig yrkesfaglærerutdanning. All tilgjengelig erfaring viser at dette er umulig uten at studiestedet også tilbyr et av de mest populære tilbudene, dvs. de kvinnedominerte. Vårt valg har falt på helse- og sosialfag. Etter vårt syn må det være rom for at dette utdanningsprogrammet kan tilbys ved flere norske studiesteder. Dersom dette tilbudet legges til Trondheim, vil det totale tilbudet få et sterkere økonomisk fundament, og samtlige tilbud vil bli mer robuste i forhold til svingninger i søkningen.

De tre utdanningsprogrammene som naturlig bør ha førsteprioritet i Trondheim, er klart mannsdominerte, og intet tyder på at denne situasjonen vil endre seg de nærmeste årene. En *ensidig* satsing på disse tilbudene i Trondheim, vil være svært betenkelig ut fra en faglig likestillingspolitisk synsvinkel.

4.11.4. Restaurant og matfag

Årsaken til at dette tilbudet foreslås lagt til Trondheim, er primært den sterke stillingen som midtnorsk industri har innenfor dette feltet på landsplan. HiST har en god kompetanse på dette feltet.

HiST har ellers særdeles gode forutsetninger for å ivareta utdanningen innen dybde- og breddekompetanse. Matteknologisk utdanning ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST, Avd. for mat- og medisinsk teknologi) feirer i 2006 at det er hundre år siden utdanningens forløper, Statens Meieriskole ble etablert. Allerede på 1860-tallet gjennomførte Selskapet for Norges Vel "kurs i melkestell". Disse ble etter hvert utviklet til mer regulære meieriutdanningstilbud flere steder i landet. Avdelingens eldste klassebilde er faktisk fra 1894. Nå har det vært et *reelt* høyskoletilbud i hundre år (Statens Meieriskole hadde som formål "at uddanne Meieribestyrere"), selv om den *formelle* høyskolegodkjenningen er av nyere dato.

Utdanningen er endret og utviklet for å fylle kravene til bransjens fagfolk, som utviklet seg med tiden – og fra 1969 ble det ikke bare melkebaserte produksjoner og produkter, men næringsmidler generelt. Utdanningens fokus på praksis i kombinasjon med teori har i alle år vært dens helt spesielt kjennemerke.

Fra 1972 ble "de generelle" kandidatene betegnet næringsmiddelteknologer, som raskt ble etterspurte kandidater til like arbeidsområder i industri og offentlig kontrollverk.

I dag er avdelingens hovedstudietilbud *Bachelor i matteknologi*. Studiet ved HiST er unikt og utmerker seg med god søkning og er kjent for høy kompetanse.

Fra 1987 har det ved avdelingen vært tilbudt såkalte *faglærerkurs* med fordyping i næringsmiddelteknologi (20 studievekter over to år). De første kursene ble finansiert av Statens Lærerkurs, men denne finansieringen falt senere bort. Avdelingen tilbyr nå *Yrkesteoretisk utdanning i næringsmiddelfag* som et avgiftsbetalende kurs. Kurset består av 4 moduler som til sammen gir 60 studiepoeng og tilfredsstiller kravene til fordyping i yrkesteori for tilsetning som faglærer innenfor matfagene.

Avdelingens studiemiljø tok initiativ til - og utarbeidet gjennom et prosjektarbeid grunnlaget for - etablering av interesseselskapet *Oi! Trøndersk Mat og Drikke AS*, som ble etablert i januar 2005. Daglig ledelse har kontor i avdelingens lokaler. I dag har dette selskapet nærmere 100 ulike aksjonærer (bedrifter, offentlige institusjoner (inkludert utdanningsinstitusjoner og forskning), enkeltpersoner. Etableringen av Oi! har ytterligere styrket avdelingens samhandling med profesjonsutdanninger og – arbeidsfelt innen matfagene.

4.12. Organisering

4.12.1. Overordnet styring

Det oppnevnes et felles styringsorgan for yrkesfaglærerutdanningen. NTNU og HiST skal være likeverdig representert i styringsorganet. Studentene skal også være representert. I tillegg skal det være eksterne representanter fra videregående skole og fra næringsliv. Det er foreløpig ikke tatt stilling til hvor mange representanter det skal være fra hver av partene.

4.12.2. Koordinering, yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk

- NTNU får hovedansvaret for koordinering og vil være ansvarlig for studentene både når det gjelder opptak, gjennomføring, utstedelse av vitnemål og øvrige studieadministrative forvaltningssaker.
- Program for lærerutdanning får hovedansvaret for yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk
- HiST får hovedansvaret for breddekompetanse og dybdekompetanse

NTNU er i dag den eneste av de to institusjonene som driver lærerutdanning for videregående opplæring. NTNU, som er en av landets aller største lærerutdanningsinstitusjoner, har lang erfaring når det gjelder PPU. NTNU har også fleksibelt PPU (FPPU) for yrkesfag. Dette er et samlingsbasert deltidsstudium. Det er bygd opp en solid kompetanse og et stort nettverk når det gjelder partnerskapskoler i videregående opplæring, og det er også et godt samarbeid med en rekke bedrifter. Dette er bakgrunnen for at ansvaret for yrkespedagogikken og yrkesdidaktikken foreslås lagt til NTNU.

Det vil være naturlig å knytte det administrative ansvaret for den treårige yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim til den institusjonen som også har hovedansvaret for yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk. Lærerprofesjonen, pedagogikken og didaktikken må ha en sentral rolle i studiet. I og med at det er NTNU som har utdannet lærere til videregående skole, er det også NTNU som har et innarbeidet samarbeid med praksisskoler i videregående opplæring. Dette kontaktnettet må det bygges videre på, og arbeidet med praksis er en viktig administrativ oppgave.

4.12.3. Dybdekompetanse og breddekompetanse

Det legges opp til at HiST får hovedansvaret for breddekompetanse og dybdekompetanse. HiST har nærhet til fagarbeidernivået innen bedrifter/institusjoner. HiSTs solide kompetanse på de forskjellige fagområdene er alt grundig dokumentert. Samtidig er det vår ambisjon at NTNUs faglige spisskompetanse, særlig innen de teknologiske fagene, skal benyttes aktivt.

4.12.4. Et tett samarbeid om et helhetlig studium

Ansvarsfordeling er viktig, men skal de overordnede ambisjonene bl.a. om helhet og sammenheng, og at teori skal bygges på praksis, kreves det et tett samarbeid mellom alle som arbeider med den treårige yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim, og da er samarbeidet mellom NTNU og HiST helt grunnleggende. Høsten 2006 og våren 2007 vil det bli arrangert felles samlinger for ansatte ved NTNU og HiST som får ansvaret for de forskjellige elementene i studiet. Målsettingen må være at alle arbeider ut fra en felles pedagogisk plattform.

Det vil også bli arbeidet med å utvikle planer for hvordan samarbeidet skal sikres når studiet starter høsten 2007.

Kapittel 5: Kunnskapsløftet – viktige utfordringer til yrkesfaglærerutdanningen

I dette kapitlet drøftes de utfordringer som yrkesfaglærerne i videregående skole stilles overfor etter Kunnskapsløftet, og de utfordringer som lærerutdanningen dermed stilles overfor.

5.1. Økte krav til yrkesfaglærernes pedagogiske og didaktiske kompetanse

Lærernes kompetanse er viet stor oppmerksomhet i forbindelse med Kompetanseløftet. I St.meld. nr 30: *Kultur for læring* er kompetansesatsningen i forhold til lærere og ledere i forbindelse med reformen viet et helt kapittel. Om lærernes betydning sies følgende:

Av alle ressurser i skolen er lærernes kompetanse den faktoren som påvirker elevenes prestasjoner mest.

Yrkesfaglærerne er ikke behandlet særskilt i dette kapitlet. Det er imidlertid klart at flere av de endringene som nå skal gjennomføres i videregående opplæring, medfører et betydelig behov for etterutdanning og videreutdanning av yrkesfaglærere.

Bedre dimensjonering og økt gjennomstrømming, spesielt på de yrkesfaglige studieretningene, var en av de viktigste målsettingene med Reform 94. Gjennomstrømmingen er da også økt, noe som bl.a. henger sammen med den lovfestede retten og endringer i strukturen i videregående opplæring.

Problemet med frafall er likevel på ingen måte løst. Statistisk sentralbyrås utdanningsstatistikk viser at frafall er en stor utfordring innenfor videregående opplæring, spesielt innen yrkesfag. Av 1999-kullet fullførte gjennomsnittlig 84 prosent av elevene på de allmennfaglige studieretningene i løpet av fem år. Tilsvarende tall for elevene/lærlingene i yrkesfag var 55 prosent. Her er det imidlertid store svingninger mellom fylker og mellom ulike studieretninger/utdanningsprogram. Frafallstallene har vist seg å være relativt stabile over tid. Det har lenge vært betraktet som en viktig nasjonal oppgave at langt flere slutfører utdanningen med fagbrev/annen yrkesutdanning, generell studiekompetanse eller annen dokumentert sluttkompetanse. Prosjektet *Satsing mot frafall i videregående opplæring* har vært en viktig del av dette arbeidet, jf. NIBR-rapport 2004:19.

Hovedårsaken til feilvalg, omvalg og frafall synes å være manglende opplevd relevans i opplæringen, som blant annet er dokumentert gjennom to ulike forskningsprosjekter på NIFU Step. Skal en få gjort noe med den opplevde relevansen, må det satses på å øke lærernes og skolenes kompetanse på flere felter, bl.a. følgende:

- Økt vekt på tilpasset opplæring
- Økt vekt på å gjøre opplæringen praksisnær og tydeligere innrettet mot de arbeidsoperasjoner som elevene skal utføre som framtidige fagarbeidere

Det synes åpenbart at det er et betydelig etter- og videreutdanningsbehov i skolen. I tillegg er det behov for å satse på en utdanning av yrkesfaglærere som integrerer fag, pedagogikk og yrkesdidaktikk på en bedre måte enn hva tilfellet har vært til nå.

Mange elever har en vanskelig hjemmesituasjon, bl.a. pga. av samlivsbrudd og rusproblemer. Mange elever har, delvis forårsaket eller forsterket av hjemmeforholdene, psykiske problemer. Disse utfordringene er overrepresentert innenfor yrkesfag, og det stiller store krav til lærernes sosialpedagogiske kompetanse og tid til den enkelte elev.

NTNU og HiST vil legge opp den treårige yrkesfaglærerutdanningen slik at en følger opp de utfordringene som er nevnt ovenfor. Praksisforankringen vil være et nøkkelord her.

5.2. Økt behov for at yrkesfaglærere har god breddekompetanse

Reform 94 var langt på vei en yrkesfagreform, og en av de viktigste endringene var reduksjonen i antall grunnkurs fra 113 til 13. Gjennom Kunnskapsløftet videreføres denne utviklingen. Mens det nå er 15 studieretninger i videregående opplæring, vil det etter Kunnskapsløftet være kun 12 utdanningsprogrammer. Antall yrkesfaglige utdanningsprogrammer vil være 9. Innenfor enkelte av programmene blir endringene store, for eksempel innen utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon, som omfatter lærefag innen dagens studieretninger for mekaniske fag og kjemi- og prosessfag. Lærernes utfordringer vil ligge på flere plan:

For det første må lærerne ha den nødvendige kompetanse for å kunne undervise i *felles programfag (FPF)*, de yrkesfagene som er felles på alle som går samme Vg1 innen samme utdanningsprogram.

For det andre må yrkesfaglærerne være i stand til å følge opp den intensjonen som ligger i reformen om at elevene i større grad gis muligheter til å velge fordypning allerede på Vg1 innenfor *prosjekt til fordypning (PF)*. Denne endringen har et dobbelt siktemål. Elever som alt har bestemt seg for hvilket yrke de sikter seg inn mot, skal oppleve det første året i videregående skole som meningsfylt. Samtidig skal elever som ikke har valgt framtidig utdanningsvei, gis muligheter til å få innsikt i og teste ut mulige framtidige yrker. Hvis dette skal fungere etter intensjonene, må elevenes egne interesser veie tungt når innholdet i prosjekt til fordypning bestemmes. Dette er en grunnleggende tanke i reformen, og den er begrunnet ut fra flere forhold:

Det er en viktig nasjonal målsetting å få redusert frafallet i videregående opplæring. Når manglende opplevelse av relevans er en av de viktigste årsakene til feilvalg, omvalg og frafall, vil et prosjekt til fordypning være et viktig tiltak.

Det er ellers en intensjon med strukturendringen i videregående opplæring at den nye strukturen, som gjør det mulig for flere skoler å gi et bredere tilbud på Vg1-nivå, skal bidra til å skaffe næringsliv/institusjoner kvalifisert arbeidskraft på felter der tilgangen nå er for dårlig i forhold til behovet. I St.meld. nr 30: Kultur for læring uttrykkes dette slik:

Flere elever vil da kunne få tilbud om opplæring i det programfaget de ønsker, nærmere der de bor. Dette vil også kunne bedre rekrutteringen til fag med liten søkning, fordi opplæringen blir lettere tilgjengelig.

Det vil være i strid med intensjonen i reformen dersom lærernes manglende kompetanse bidrar til å snevre inn elevenes muligheter til å få en meningsfylt og framtidsrettet tilbud innenfor *prosjekt til fordypning*. Svært mange videregående skoler, også i distriktene, tilbyr nå studieretning for mekaniske fag. Etter innføringen av Kunnskapsløftet vil de fleste av disse skolene tilby utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon. Dette skal bety at elevene får utvidet sine valgmuligheter til også å omfatte de fagene som nå ligger under studieretning for kjemi- og prosessfag. Det faktum at de fleste lærerne innen det nye studieprogrammet selv har sin bakgrunn fra mekaniske fag, skal ikke hindre at de økte valgmulighetene blir reelle for elevene. I så fall ville det være en alvorlig undergraving av den nye reformen.

Det forutsettes ikke at samtlige yrkesfaglærere skal kunne *undervise* i samtlige fag som kommer inn under utdanningsprogrammet, men det må forutsettes at yrkesfaglærerne har så god oversikt over fagene innen utdanningsprogrammet at de kan bidra aktivt til at elevene, så langt mulig, kan få et meningsfylt tilbud enten på egen skole eller ved en annen opplæringsarena, for eksempel i en bedrift/institusjon eller ev. ved en annen skole.

NTNU og HiST vil legge opp studiet slik at de utfordringene som er knyttet til breddekompetanse blir fulgt opp på en god måte. Særlig viktig blir det å få til en tett koordinering mellom undervisningen i breddekompetanse og praksisen i skole og bedrift.

5.3. Økt behov for yrkesfaglærere med en solid kompetanse i grunnleggende ferdigheter

Som en del av Kunnskapsløftet innføres grunnleggende ferdigheter. Etter regjeringsskiftet høsten 2005, er de grunnleggende ferdighetene formulert slik, jf. Soria-Moria-erklæringen:

1. *Ferdigheter i lesing, skriving, regneferdigheter og tallforståelse*
2. *Ferdigheter i engelsk*
3. *Digital kompetanse*
4. *Læringsstrategier og motivasjon*
5. *Sosial kompetanse*

Det er en forutsetning at arbeid med de grunnleggende ferdigheten skal gjennomsyre hele grunnopplæringen, og at samtlige lærere skal arbeide aktivt for at elevene utvikler de ferdighetene som er nevnt ovenfor. Dersom satsingen på grunnleggende ferdigheter skal bli reell innen de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i videregående opplæring, er det helt avgjørende at yrkesfaglærerne følger opp. Deres betydning blir ekstra stor fordi det er yrkesfaglærerne som har flest timer med elevene, og det er også yrkesfaglærerne som er de viktigste rollemodellene.

Selv om en god del yrkesfaglærere allerede arbeider med de ferdighetene som nå er definert inn i de grunnleggende ferdighetene, er det mange yrkesfaglærere som har ment at det må være norsklæreren alene som har ansvaret for at elevene holder det nødvendige nivå i lesing og skriving, og at det er matematikklærerens eneansvar å arbeide med regneferdigheter og tallforståelse. Mange må derfor endre både tenkning og praksis. Forutsetningen for at skolen skal lykkes med denne endringen, er at yrkesfaglærerne har den nødvendige kompetansen. Mange yrkesfaglærere har ikke det i dag, og det er derfor behov for en betydelig satsing på kompetanseheving for mange av de yrkesfaglærerne som nå er i skolen. Denne utfordringen er ikke ofret nok oppmerksomhet så langt. På lang sikt vil det være helt avgjørende at grunnleggende ferdigheter er en viktig og integrert del av utdanningen av yrkesfaglærere.

NTNU og HiST vil legge opp studiet slik at det blir lagt stor vekt på at studentene videreutvikler sine egne grunnleggende ferdigheter, bl.a. gjennom oppgaveskriving og aktiv bruk av digitale verktøy. Aktivt arbeid med grunnleggende ferdigheter vil eller bli vektlagt både i yrkespedagogikken og i skolepraksisen.

5.4. Behov for en solid og oppdatert dybdekompetanse

Til tross for dagens kompetanseregler er det fortsatt mange yrkesfaglærere som ikke har teoretisk utdanning ut over fagarbeidernivået. Det er derfor et betydelig faglig videreutdanningsbehov blant yrkesfaglærere. I tillegg er det et betydelig behov for en stadig oppdatering for at yrkesfaglærere i skolen i størst mulig grad skal kunne følge med på utviklingen i næringsliv, forskning og samfunn og dermed legge opp til en relevant og virkelighetsnær opplæring for elevene. På dette feltet øker kravene til lærerne i og med innføringen av Kunnskapsløftet, bl.a. gjennom *Prosjekt til fordypning*. Mange av dagens yrkesfaglærere har på ingen måte fått den oppdateringen de har behov for. NTNU og HiST ønsker å ta hensyn til denne situasjonen i sitt videre planleggingsarbeid i forbindelse med den treårige yrkesfaglærerutdanningen.

Det er vår ambisjon at vi i forbindelse med oppbyggingen av partnerskap med sentrale bedrifter i forbindelse med den treårige yrkesfaglærerutdanningen også kommer fram til et forpliktende samarbeid om oppdatering/etterutdanning av yrkesfaglærere som også innbefatter praksis i bedrift. Sør-Trøndelag fylkeskommune har signalisert interesse for slik oppdatering, og vi ønsker også å trekke dem og andre fylkeskommuner med i samarbeidet. Det vil være en fordel om disse oppdateringsordningene kan knyttes opp mot at skolene bruker bedriftene som læringsarena for elever.

Kapittel 6. Rekruttering av studenter

6.1. Utfordringen

Rekruttering til de teknologiske tilbudene har så langt vært den største utfordringen innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Andre viktige utfordringer har vært den høye gjennomsnittsalderen, og at en betydelig andel av studentene har kommet fra Aetat.

NTNU og HiST har som mål at andelen av studenter som er under 30 år og kommer direkte fra bedrift/institusjon skal være høyere enn hva tilfellet har vært innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen til nå.

6.2. Et attraktivt tilbud

Hvis man skal sikre en god rekruttering til studiet, og man ønsker å opprettholde denne rekrutteringen over tid, er det helt avgjørende man har et godt og attraktivt tilbud.

Flere av de tiltakene som alt er nevnt i denne utredningen, er egnet til å gjøre den treårige yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim til et attraktivt studietilbud:

- Studiet vil bli samlingsbasert og modulstrukturert. Det gjør det mulig å kombinere studiet med jobb.
- Det vil bli satset på et skreddersydd opplegg for hvert utdanningsprogram i videregående opplæring. Det vil gjøre det enklere for studentene å bygge teori på egen yrkespraksis.
- Det vil bli lagt stor vekt på veiledning, organisering av grupper etc. mellom hver samling.
- Det legges bevisst vekt på å lage fagplaner som synliggjør at den treårige yrkesfaglærerutdanningen ikke bare er anvendelig i skolen, men også kan kvalifisere for opplæringsjobber i næringsliv/institusjoner. Dette kan forhåpentligvis medføre at enkelte studenter får studiet finansiert av bedriften de arbeider i, helt eller delvis.
- Det legges opp til en instruktørutdanning som i hovedsak vil bli basert på moduler som også vil finnes i den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Dette kan ha flere positive virkninger:
  - En del bedrifter kan være interessert i å finansiere instruktørutdanningen. Hvis studentene får permisjon med lønn for å ta denne utdanningen, vil det kunne gjøre dette studiet svært attraktivt.
  - Både for studenter på den treårige yrkesfaglærerutdanningen og på instruktørutdanningen legges det opp til et etterutdanningsprogram
  - Studenter som først har startet på instruktørutdanningen, kan bli interessert å utvide til full yrkesfaglærerutdanning
  - Instruktørutdanningen synliggjør at de kan skaffe seg en utdanning som både kan brukes i skolen og i bedriften
- Trondheim er Norges mest populære studentby. I en undersøkelse som Norfakta gjorde i 2003, svarte hele 45 prosent at blant de fire norske universitetsbyene at blant de fire universitetsbyene var det Trondheim som samlet sett fortjente betegnelsen "Norges beste studentby." De andre svarene fordelte seg noenlunde likt på de andre tre universitetsbyene.
- Den aktive bruken av teknologimiljøet i Trondheim – både på HiST og NTNU

6.3. Argumentasjon

Det er utvilsomt en utfordring å få fagarbeidere som sitter i godt betalte jobber i privat næringsliv, til å ta tre års utdanning for å gå over i dårligere betalt jobb i skolen. Selv om dette er en utfordring, vil det trolig være feil å tro at alle fagarbeidere bare er opptatt av lønn. De yrkesfaglærerne som alt er i skolen, har funnet å ville skifte jobb til tross for lønnsproblematikken, og beveggrunnene kan være så mange, for eksempel:

- at læreryrket er et interessant yrke
- at skoleverkets arbeidstidsordninger er mer fleksible
- at arbeidet er mindre krevende fysisk, og at det derfor gis muligheter til å stå lenger i jobb

Det er ingen grunn til å legge skjul på at mange fagarbeidere har et fysisk belastende arbeid, og det vil være klokt å være aktiv og skaffe seg en utdanning som gir dem alternative jobbmuligheter. For en del fagarbeidere kan en treårig yrkesfaglærerutdanning åpne for opplæringsjobber i næringslivet, og det kan nok også i enkelte tilfeller bety lønnsøkning. Mer realistisk vil det sikkert være å alternere med undervisningsarbeid i skolen, eller å gå over til full lærerstilling i skolen, i alle fall på sikt. En slik aktiv karriereplanlegging vil være et godt alternativ til den utviklingen som svært mange opplever, nemlig at de tvinges over til sykemelding og attføring/uføretrygding pga. helseproblemer.

6.4. Markedsføring

Den treårige yrkesfaglærerutdanningen er dårlig kjent. Det er derfor tvingende nødvendig å ha et aktivt markedsføringsopplegg dersom en skal nå de ambisjonene som NTNU og HiST har for rekruttering til studiet.

NTNU og HiST vil legge opp til en aktiv markedsføring av studiet. I tillegg vil det bli satset på et tett samarbeid med viktige aktører. De viktigste målgruppene er:

Fagarbeidere/yrkesutøvere med tilsvarende utdanning

Det er fra disse gruppene studentene skal rekrutteres, og målrettet kontakt med og markedsføring overfor disse gruppene vil derfor stå sentralt. LO har to representanter i referansegruppen, en fra Fellesforbundet og en fra Fagforbundet. Etter forslag fra Fagforbundets representant vil det bli utarbeidet en Power Point-presentasjon av studiet som kan brukes av og for ulike samarbeidspartnere innen næringsliv/institusjoner, blant annet klubber/fagforeninger, og skoler. Det er ellers en målsetting at representanter fra NTNU og HiST skal komme ut og presentere studiet i direkte møte med potensielle studenter. Kontakt med fagarbeidere som står i jobb, vil være særlig viktig.

Næringslivet

En positiv holdning og oppfølging fra næringslivets side er viktig for rekrutteringen. Det er bl.a. avgjørende at bedriftene viser vilje til å gi arbeidstakere nødvendig permisjon for å gjennomføre studiet mens de står i jobb. Næringslivet er trukket med i planleggingsprosessen gjennom NHO sine representanter i styringsgruppen og referansegruppen. Arbeidet med sikte på å opprette partnerskapssamarbeid er alt startet. Det legges også opp til at det opprettes et styringsorgan for den treårige yrkesfaglærerutdanningen i Trondheim der også næringslivet er representert. Markedsføringen overfor næringslivet tenkes lagt opp i samarbeid med de næringslivsrepresentanter vi samarbeider med.

Elever og rådgivere i skolen

NTNU og HiST vil arbeide aktivt for at ungdom som vurderer framtidig yrkesvalg, får kjennskap til de muligheter den treårige yrkesfaglærerutdanningen representerer. Det lages et eget opplegg rettet mot ungdom i videregående opplæring til bruk på messer, i skolen og på tilsvarende arenaer. Vi tar ellers sikte på å arrangere egne samlinger for skolerådgivere i flere fylker.

Det arbeides med å etablere et samarbeid med Brundalen vg. skole med sikte på at elever innen medier og kommunikasjon kan arbeide med et informasjons-/reklameopplegg om treårig yrkesfaglærerutdanning.

Rektorer i videregående skole

Tilsettingen ved de videregående skolene er delegert til rektorene. Det er viktig at rektorene inngående kjennskap til den treårige utdanningen, og at dette studiet har høy legitimitet blant rektorene. Da prosjektleder møtte rektorene i videregående opplæring i Sør-Trøndelag, var det kun en rektor som mente han kjente studiet godt. Kontakt med rektorer vil bli prioritert høyt i fortsettelsen. I tillegg til at rektorene avgjør hvem som skal tilsettes som yrkesfaglærere, vil de også være sentrale når det gjelder å ha meninger om innholdet i lærerutdanningen og signalisere behov for etter- og videreutdanning.

Fylkeskommunene

Selv om fylkeskommunene har delegert mye avgjørelsesmyndighet til skolenivået, vil de fortsatt være en sentral samarbeidspartner når det gjelder lærerutdanning, og i særdeleshet etter- og videreutdanning.

Aetat

Aetat har så langt vært en viktig rekrutterings- og finansieringskilde for den treårige yrkesfaglærerutdanningen. Selv om NTNU og HiST har som ambisjon at andelen av studenter som er under 30 år og kommer direkte fra bedrift/institusjon skal være høyere enn hva tilfellet har vært innenfor den treårige yrkesfaglærerutdanningen til nå, vil det være viktig at ansatte i Aetat kjenner denne veien fram til yrkesfaglærerkompetanse.

Konkrete opplegg for markedsføring og direkte kontakt med de nevnte målgruppene vil bli utarbeidet og gjennomført høsten 2006 og våren 2007.

6.5. Spesielle tiltak rettet mot utdanningsprogrammene teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag

Det er viktig å få gjort noe med den alvorlige rekrutteringssvikten innenfor de teknologiske utdanningsprogrammene, først og fremst av hensyn til kvaliteten i videregående opplæring. Her er noen mulige tiltak:

- De teknologiske dannelsesprogrammene prioriteres når det gjelder oppstart av instruktørutdanning i regi av NTNU og HiST
- Det søkes opprettet et samarbeid mellom NTNU, HiST, Kunnskapsdepartementet og en del fylkeskommuner med sikte på å få til å få gjennomført en tidsbegrenset stipendordning som stimulerer til yrkesfaglærerutdanning. Det kan være formålstjenlig at ordningen gir støtte til to tiltak:

- En del fagarbeidere innenfor de tre utdanningsprogrammene i videregående opplæring kan få stipendier dersom de fullfører treårig yrkesfaglærerutdanning.
  - En del fagarbeidere innenfor de tre utdanningsprogrammene kan få permisjon med lønn for å prøve seg som lærere i videregående skole. Samtidig får de undervisning i grunnleggende ferdigheter ved den samme skolen.
- Det søkes inngått en avtale med et visst antall bedrifter om at arbeidsgiver dekker utgifter, helt eller delvis, for ansatte som tar en treårig yrkesfaglærerutdanning. Forutsetningen for støtten kan være at de skal arbeide med opplæringsvirksomhet i et visst antall år etter at eksamen er avlagt.

Det foreslås at de stipendordningene som er omtalt under de to siste strekpunktene, skal gis til fagarbeidere under 30 år som står i jobb.

Kapittel 7: Økonomi

Det legges til grunn at det i første omgang opprettes 50 studieplasser innenfor treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST fra høsten 2007.

7.1. Inntekter

Det legges til grunn at det i første omgang opprettes 50 studieplasser innenfor treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU og HiST fra høsten 2007.

Denne utdanningen kommer inn under kategori D i det statlige overføringssystemet for universiteter og høyskoler. Det betyr at en årlig vil motta kr 58.500,- per student som en grunnbevilgning. Samlet blir dette kr 2.925.000,- for 50 studenter. I tillegg mottar institusjonen kr 39.000,- per år for hver student som består eksamen. Den samlede inntektsmulighet i forbindelse med 50 studieplasser på dette studiet blir kr 4.870.000,-. Dette er et maksimumsbeløp, som forutsetter at samtlige studenter består eksamen. Vi må ta høyde for færre studenter i en oppstartsperiode, og dermed mindre tildelinger knyttet til studiepoengsproduksjonen.

7.2. Utgifter

Den treårige yrkesfaglærerutdanningen er Norges mest kompliserte lærerutdanning, og dette har også økonomiske konsekvenser. Erfaringene fra andre høyskoler viser at det har vært spesielle rekrutteringsproblemer knyttet til dette studiet så langt. Samtidig vil en skreddersydd opplæring med stor grad av gruppedeling både i breddekompetanse, dybdekompetanse og yrkesdidaktikk er svært ressurskrevende. Det samme er det doble praksisfeltet. Skal rammeplanens forutsetninger følges opp på en god måte, kreves bl.a. et utstrakt samarbeid både blant dem som står for utdanningen på NTNU og HiST og i forhold til mange eksterne samarbeidspartnere.

NTNU og HiST mener at det er gode grunner til at den treårige yrkesfaglærerutdanningen får en spesiell "startpakke". Med den kompleksiteten studiet har, vil en koordinatorkompleksitet være et nødvendig tiltak for å legge til rette for et kvalitetsmessig godt tilbud. Mot denne bakgrunn ber vi om at en oppstart av 3-årig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU/HiST gis en ekstrabevilgning

i en 4 års periode til en koordinatorstilling/prosjektleder. I sum vil det handle om anslagsvis 750 000 – 800 000 inklusive indirekte kostnader.

Rammeplan for

Yrkesfaglærerutdanning

Fastsatt 10. januar 2006 av
Kunnskapsdepartementet

INNHOOLD

Kapittel 1 LÆRERUTDANNING	3
1.1 Formål og egenart	4
1.2 Å være lærer	5
1.3 Å bli lærer	6
1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning.....	7
1.5 Fra rammeplan til fagplan	9
Kapittel 2 YRKESFAGLÆRERUTDANNING.....	9
2.1 Formål og egenart.....	10
2.2 Oppbygning og organisering	13
2.3 Målområder	14
2.4 Yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring	17
2.5 Prinsipper for arbeidsformer, veiledning og vurdering	17
2.6 Fra rammeplan til fagplan	18
FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR YRKESFAGLÆRER UTDANNING	19

Kapittel 1

LÆRERUTDANNING

1.1 Formål og egenart

Lærerutdanningene skal samlet dekke det behovet samfunnet har for kvalifiserte lærere i alle fag og på alle fagområder innenfor barnehage, skole og voksenopplæring. Etter endt utdanning skal lærerne kunne arbeide for å realisere de målene som er satt for den enkelte virksomheten og for opplæringssystemet som helhet. I *lov om universiteter og høyskoler § 54a* er formålet med lærerutdanning uttrykt slik:

«Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse.

Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot.

Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet.»

Lærerutdanningen er mangfoldig. De ulike lærerutdanningene sikter mot læreroppgaver i bestemte fag eller i bestemte deler av opplæringen. Samtidig har lærerne en overlappende kompetanse slik at skoleeier kan sette sammen et lærerteam ut fra behovene i den enkelte skole. Gjennom profilering av studiet eller videre utdanning kan lærere også utvide sin tilsetningskompetanse.

Førskolelærerutdanning (treårig) kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehagen og første klassetrinn i grunnskolen. Med ett års relevant videreutdanning kan førskolelærere tilsettes for arbeid på første til fjerde klassetrinn.

Allmennlærerutdanning (fireårig) kvalifiserer for arbeid i grunnskolen og i voksenopplæring i grunnskolefag.

Faglærerutdanning (treårig og fireårig) kvalifiserer for arbeid i fag i grunnskolen, i videregående opplæring, i voksenopplæring og for annet kulturelt arbeid med barn og unge.

Yrkesfaglærerutdanning (treårig) kvalifiserer for arbeid i videregående opplæring, i voksenopplæring og i fag på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning (ettårig) bygger på studier i fag eller på en yrkesutdanning med praksis og yrkest teori og kvalifiserer for arbeid på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Integrert mastergrad (femårig) kvalifiserer for arbeid på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Samisk lærerutdanning

Målet for de samiske lærerutdanningene er å sikre samiske områder kvalifisert personale i barnehage og skole. Utdanningene er i hovedtrekk organisert som annen lærerutdanning. Det skal være mulig å ta lærerutdanning med særlig vekt på både nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk språk og kultur. Samisk lærerutdanning er lagt til rette også for studenter fra Sverige og Finland. *Samisk allmennlærerutdanning* kvalifiserer for arbeid i norsk og samisk grunnskole. *Samisk førskolelærerutdanning* kvalifiserer for arbeid med barn i samiske og norske barnehager og i første klasse i grunnskolen.

Lærerutdanning for døve

Målet med lærerutdanningene for døve er å sikre kvalifisert opplæring for døve barn og unge i barnehage og skole, og de omfatter blant annet fagene norsk tegnspråk og norsk for døve. I utdanningene er noen fag og opplegg justert slik at de passer for døve studenter, og slik at de gir didaktisk kunnskap om opplæring for døve. *Allmennlærerutdanning for døve* kvalifiserer for tilsetning som lærer for døve og hørselshemmede barn og unge. *Førskolelærerutdanning for døve* kvalifiserer for arbeid med døve og hørselshemmede barn i barnehagen og det første året i grunnskolen.

1.2 Å være lærer

Ingen enkeltfaktor er mer avgjørende for kvaliteten i barnehage og skole enn læreren. Den kvalifiserte læreren skal ha en allsidig kompetanse.

Utviklingen i samfunnet bygger på at ny kunnskap blir utviklet, og at kjent kunnskap blir omformet. Læreren trenger metoder til å hente inn og oppdatere sin kunnskap hele livet. Lærerstudiet skal gi innsikt i slike metoder og trening i å bruke dem. En solid *faglig kompetanse*, bygd blant annet på vitenskapsfag, kunsthøgskolefag og yrkesfag, er grunnlaget for den pedagogiske virksomheten. Samtidig må studiefagene ses i sammenheng med kunnskapsbehovet i skolefagene, yrkesfagene eller fagområdene i barnehagen. Også oppgavene som kulturformidler, veileder, forbilder og inspirator tilsier at læreren trenger solid faglig kompetanse.

Kjernen i den *didaktiske kompetansen* er å kunne legge til rette for at elevene skal lære å lære, slik at de kan utvikle sin personlige dannelse og bidra til fellesskapet på en meningsfylt måte. Det dreier seg også om å kunne analysere forutsetninger og behov hos barn og unge, velge og grunngi læringsinnhold, arbeidsmåter, bruk av læremidler og vurderingsformer og kunne utforme individuelle opplæringsplaner. Skal barn beholde og videreutvikle lærelyst og tro på egen mestring, må læreren ha evne til å inkludere barna, foreldrene / de foresatte og kollegene aktivt i det pedagogiske arbeidet. Det er viktig å ha kunnskap om ulike læringsstrategier og vurdere hvordan disse strategiene kan nyttes i ulike situasjoner. Didaktisk kompetanse er også å kunne planlegge opplæringen innenfor rammene som er satt i lover og forskrifter og i planverket for barnehage og skole.

Læreryrket krever *sosial kompetanse*, det vil si evne til samhandling og kommunikasjon. Læreren skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer gjennom samvær med barn og unge, kunne vise omsorg for den enkelte og være tydelig som leder. For å komme alle barn og unge i møte, gi dem gode opplevelser og stimulere deres lærelyst, er det viktig at læreren samarbeider med foreldre/foresatte, kolleger og andre som har ansvar for barns oppvekstmiljø. Skal elevene etablere nye læringsstrategier, må de møte ei lærergruppe som samarbeider om nyskaping i et teamsamarbeid. Et slikt pedagogisk team vil bare lykkes der den enkelte har toleranse og evne til innlevelse, men også kunnskap om ledelse og konflikthåndtering.

Lærere trenger *endrings- og utviklingskompetanse* når de skal fornye den pedagogiske virksomheten. Da må de være åpne for endring og nytenkning når det gjelder kunnskapsinnhold og læringsformer i fagene og i det pedagogiske synet på opplæring. De må samtidig vite hvordan de kan ta vare på det som er verdifullt. Lærerne må, individuelt og i teamsamarbeid, kunne analysere og vurdere aktivitetsplaner, fagplaner, arbeidsmåter og organisering av opplæringen. De må kunne se barn og unges utvikling, læring og dannelse i sammenheng med endringer i samfunnet. Det innebærer kreativitet og læringsstrategier som fremmer entreprenørskap, det vil si evne til å ta initiativ til å starte nye aktiviteter eller virksomheter. Læreryrket forutsetter daglig planlegging og oppdatering av kunnskapene.

I all sin virksomhet trenger læreren *yrkesetisk kompetanse*. Det innebærer å kunne se sammenhengen mellom allmenn moral og etikk og de særskilte kravene yrket stiller. Samværet med barn og voksne kan omfatte både informasjonsplikt og taushetsplikt. Ofte møter læreren barn i konflikt og krise, og det kan føre til etiske dilemmaer. Læreren gir makt, og læreren må forvalte denne makten i samsvar med lovverk, erkjente grunnverdier og barns rett til likeverdig behandling. Yrket krever skjønnsomhet og etisk begrunnelse for valg av lærestoff og arbeidsmåter. Etisk kompetanse gir et grunnlaget for lærerens yrkesmessige danning og er nødvendig dersom rollen skal forvaltes med frimodighet, ansvarlighet og ydmykhet.

De fem kompetanseområdene som er nevnt ovenfor, er alle *aspekter ved lærerens mangfoldige yrkeskunnskap*. De er kjernen i lærerens profesjonskunnskap. Disse aspektene blir utfordret i varierende grad i ulike situasjoner. Evnen til å handle under skiftende vilkår gir lærerkompetansen et samlet og personlig uttrykk. Læreren skal kunne reflektere over egen kompetanse, kunne vurdere kvaliteten på opplæringen og kunne stille kompetansen til rådighet for et lærende og handlende kollegialt fellesskap.

1.3 Å bli lærer

Lærerutdanning er *krevende*, fordi studentene skal utvikle mange typer kompetanse og lære på flere arenaer. Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Studiet må derfor legges opp slik at det fremmer sammenheng i opplæringen og hjelper studentene til å utvikle en helhetlig kompetanse. I en yrkesutdanning skjer læringsarbeidet på tre arenaer:

Praksisfeltet som læringsarena

Den praktiske opplæringen i barnehage, skole og bedrift skal være styrende for en yrkesrettet lærerutdanning. Institusjonene skal tilby lærerstudentene varierte praksiserfaringer, som kan gi en innføring i yrket. Denne praktiske delen av utdanningen må være allsidig, med stigende krav til selvstendighet og ansvar. Studentene skal lære å planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring. I møte med barnet eller eleven skal studentene erfare hvor avgjørende et godt sosialt samspill er for vekst og utvikling. Praksisfeltet må også brukes i fagstudiet ved at en bearbejder teoretiske problemstillinger i en praktisk situasjon. Når studentene bearbejder erfaringer fra praksisfeltet, kan de utvikle analytisk ferdighet og evne til å variere arbeidsformer og tilnæringsmåter. At de reflekterer over enkeltsituasjoner som de møter i praksisopplæringen, bidrar til at de utvikler et realistisk syn på læreryrket.

Fagstudiet som læringsarena

Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Det kan skje på flere måter:

For det første skal studentene skaffe seg grundig innsikt i fagene, både som basis for lærerarbeidet og som del av sin egen dannelsingsprosess. Danning innebærer her at studentene utvikler personlig modenhet og selvforståelse, men også at de tilegner seg vitenskapelig tenkemåte og bruker kunnskap fra ulike fagtradisjoner på en kreativ, konstruktiv og kritisk måte.

For det andre må fagkunnskapen relateres til arbeid med fagene i ulike opplæringssituasjoner. Det skjer i det fagdidaktiske studiearbeidet i hvert enkelt fag og på

tvers av fag. Studentene må skaffe seg erfaring med temabasert, tverrfaglig og flerfaglig læringsarbeid, slik at de kan stimulere elevene til varierte læringsstrategier. De skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer i barnegrupper, i klasserom og verksteder og i uteaktiviteter. De må få oppleve hva som skal til for å skape et stimulerende læringsmiljø, tilpasset barn i ulike aldersgrupper og med ulike forutsetninger.

For det tredje må studentene bli kjent med vilkår og rammer for opplæringen. Det krever at de blir kjent med barn og unges læretrang og skaperglede. Studentene må kjenne til og kunne ta i bruk ulike pedagogiske perspektiver og læringsstrategier. De må lære hvordan de kan legge opp et aktivt og positivt samarbeid med hjemmet og med lokalsamfunnet. De skal tilegne seg innsikt i skole- og barnehagehistorie, i utdanningssystemets oppgaver og virkemåte og i viktige prinsipper for organisering og ledelse.

Samhandling, utforskning og refleksjon som læringsarena

De institusjonene som har ansvar for lærerutdanning, må samarbeide med praksisinstitusjonene om å utvikle en helhetlig lærerkompetanse. Studentene skal kunne analysere teorier, erfaringer og innsikter på tvers av fag og læringsarenaer. De må få drøfte praksiserfaringer og aktuelle problemstillinger fra fagstudiet med representanter for teorifagene og for praksisfeltet. Studiet skal på denne måten oppmuntre til studentaktive læringsformer og framstå som et *pedagogisk læringsverksted*. Slik kan studiet legge grunnen for aktiv deltakelse i faglig teamsamarbeid i barnehage og skole.

Forsknings- og utviklingsarbeid er spesielt godt egnet til å identifisere og vurdere ulike tilnæringsmåter og til å forstå hvordan praktisk-pedagogiske utfordringer kan håndteres. Når forskere i lærerutdanningen arbeider med faglige prosjekter i praksisfeltet, vil de bruke problemstillinger og utvikle kunnskap som er gyldig for barnehagen, skolen og yrkeslivet, men også for lærerutdanningen. Praksisnær forskning og forskning på dagens skole og barnehage kan gjøre utdanningen relevant og stimulerende, og studentdeltakelse i slike prosjekter kan stimulere evnen og viljen til fornyelse.

Læring og utvikling skjer gjennom hele utdanningen, men det er først når studentene bearbeider erfaringer på tvers av fag og læringsarenaer, at kompetanseområdene blir sett i forhold til hverandre og kan danne en helhet. Slik kan den enkelte student legge grunnlaget for yrkeskunnskap og for handlekraft som lærer.

1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning

Skal lærerutdanningen være *relevant*, må den forberede studentene på de kravene og forventningene samfunnet stiller til barnehagen og skolen. Samfunnet endrer seg, og dermed endres også vilkårene for opplæring. Det blir stilt krav til at barnehagen og skolen tar opp i seg og bearbeider tendenser og strømninger i samfunnet. Utfordringene for vår tids lærerutdanning er knyttet til blant annet disse utviklingstrekkene:

Norge står i stigende grad fram som en del av et *globalt samfunn*. Det gir glede og nytte gjennom et større mangfold av kunnskaper, livssyn, livsstil, språk og kunstneriske uttrykk. Barn fra språklige minoriteter utgjør et økende innslag i opplæringssystemet, samtidig som behovene og interessene til urfolk og nasjonale minoriteter har fått økt oppmerksomhet. Læreren må ha kunnskap om situasjonen for to- og flerspråklige elever, om møtet mellom kulturer mer allment, og han eller hun må selv kunne samarbeide med foreldre/foresatte fra ulike kulturer. Studentene må bli kjent med urfolks historie, kultur og institusjoner. I vårt land gjelder dette særlig nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk, kultur og samfunn. Lærerutdanningen bør på sin side rekruttere og inkludere stadig flere minoritetsspråklige studenter og ta vare på kompetansen disse studentene kan tilføre barnehagen og skolen.

Mange unge reiser mye. Flere tar deler av utdanningen i et annet land. Det innebærer at det stilles stadig høyere krav til fremmedspråklig ferdighet og til kunnskap om andre land og kulturer. Institusjonene som gir lærerutdanning, skal se til at *det internasjonale perspektivet* blir integrert i alle fag og studieenheter. De må være åpne for impulser fra lærerutdanninger i andre land, gi flere studietilbud på engelsk og legge til rette for studentutveksling. Samtidig må de bli kjent med sin egen kultur gjennom sammenliknende analyser, blant annet av opplæringsystemet. De må også kjenne til de internasjonale menneskerettigheter og barns rettigheter som gjelder på tvers av landegrensene.

Medieindustrien og informasjons- og kommunikasjonsteknologi med verdensomspennende rekkevidde preger samfunnet i stigende grad og fører med seg nye former for læring. Barn og unge er ofte de første til å ta ny teknologi i bruk. Det er en utfordring for lærere som ikke selv er fortrolige med den nye teknologien. Lærerstudentene skal kunne bruke teknologien til læring og kommunikasjon, men de skal også kunne reflektere kritisk omkring bruken av den.

Kunstneriske ytringsformer er en viktig del av hverdagen. Framveksten av musikk- og kulturskoler har bidratt til at langt flere barn og unge har hatt mulighet til å utfolde seg innenfor ulike kunstarter. I tillegg er det frivillige forenings- og kulturlivet en berikelse for oppvekstmiljøet. I barnehagen, skolen og skolefritidsordningen skal skapende virksomhet, opplevelser og kreative uttrykksformer være en vesentlig del. Et nært samarbeid med musikk- og kulturskoler og annet kulturliv i nærmiljøet vil berike barnehagen og skolens virksomhet.

Forbrukersamfunnet slår stadig kraftigere inn i hverdagen til barn og unge. Det utgjør en sterk verdipåvirkning. Barnehagen og skolen må kunne møte denne påvirkningen med alternative kunnskaper og verdier. På dette området må lærere samarbeide nært med foreldre/foresatte. Lærerutdanningen skal på sin side forberede studentene på denne oppgaven. Gjennom kritisk drøfting av forbrukersamfunnet skal studentene lære hvordan de kan presentere elevene for alternative perspektiver, holdninger og verdier.

Et samfunn der sterkere *konkurransen* også preger barnehage og skole, kan stimulere til ekstra innsats og gode lærings sirkler, men kan også gi grobunn for mismot og vegring mot å lære. Det er en utfordring for lærere å hjelpe dem som ikke deltar aktivt. Læringsmiljøet må legges til rette slik at det inkluderer barn og unge med ulike forutsetninger, også de som har behov for spesialundervisning. Alle skal få oppleve at det nytter å arbeide, og at de kan lykkes. Tilpasset opplæring skal være en del av alle fag i lærerutdanningen.

De fleste barn og unge opplever en trygg oppvekst, men noen barn har en utrygg tilværelse, preget av *omsorgssvikt*. Det kan prege læringsfellesskapet og undergrave motivasjonen. Slike problemer kan læreren bearbeide sammen med andre som har ansvar for oppvekstmiljøet til barna. Lærerutdanningen må forberede studentene på disse utfordringene og også gi dem opplæring i å løse konflikter og å forebygge og bekjempe mobbing, vold og rasisme. Utdanningen må hjelpe studentene til å takle situasjoner der barn og unge opplever dødsfall, krig, seksuelle overgrep eller andre kriser som krever særskilt omsorg og tiltak fra lærerens side.

Opplæringen i barnehage og skole har som forutsetning at barna skal vokse opp i et langt mer *likestilt samfunn* enn det tidligere generasjoner gjorde. Det er et mål for opplæringen at begge kjønn skal kunne utfolde seg på egne premisser. Kunnskap om forskjellene mellom gutter og jenter er viktig i lærerutdanningen. Trykket fra en global kultur- og medieindustri, som ofte er stereotyp i uttrykk og innhold, påvirker barn og unge. Lærerstudentene må ha innsikt i hvordan dette preger kjønns sosialiseringen, og de må kunne trekke konsekvenser av denne påvirkningen i den pedagogiske planleggingen og det metodiske opplegget.

Endringene i nærings- og arbeidslivet stiller store krav til fleksibilitet og endringsvilje, til personlig initiativ og skaperkraft, til å kunne sette visjoner og planer ut i handling. Både barnehage og skole må åpne seg mot lokalt arbeids- og næringsliv. Barn og unge må få

kunnskap om ulike yrkesgrupper. Praktisk entreprenørskap er et læringsmål som skolen legger stadig mer vekt på. Dette skal bidra til å utvikle personlige egenskaper som kreativitet og evne til initiativ, og gi kunnskaper som er nyttige for senere arbeidsliv. Kunnskap om å starte egen virksomhet bør inkluderes i en slik opplæring for de eldste elevene.

De tilsatte i lærerutdanningen har derfor et ansvar for å utvikle sin kompetanse om nærings- og arbeidslivet. De må også utvikle læringsstrategier som stimulerer til pedagogisk bruk av entreprenørskap hos framtidens lærere.

Det er et dypt forankret prinsipp i norsk barnehage og skole at barn har rett på *likeverdig opplæring*, uansett bakgrunn, evner og kjønn. Det er en verdi som er spesielt relevant i et flerkulturelt samfunn. Dette prinsippet må få et særskilt uttrykk i lærerutdanningen ved at en legger vekt på rettferdighet, likeverd og tilpasset opplæring.

1.5 Fra rammeplan til fagplan

Lov om universiteter og høyskoler § 46-2 slår fast at departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Lov og rammeplaner utgjør et forpliktende grunnlag for institusjonene som gir lærerutdanning, for de tilsatte, studentene og representantene for praksisopplæringen. Med utgangspunkt i rammeplanene utvikler institusjonene fagplaner for obligatoriske og valgfrie studieenheter. Planene skal tolke og presisere mål og fastsette innhold, studielitteratur, arbeidsmåter og vurderingsordninger for hvert fag. De skal også vise helheten i studiet.

Kapittel 2

YRKESFAGLÆRERUTDANNING

2.1 Formål og egenart

Treårig yrkesfaglærerutdanning kvalifiserer for arbeid som lærer i videregående opplæring, voksenopplæring og de øverste trinnene i grunnskolen, og for opplæringsvirksomhet i arbeidslivet. Utdanningen er rettet mot ett av følgende yrkesområder, som tilsvarer strukturen i grunnleggende yrkesopplæring:

- teknikk og industriell produksjon
- elektrofag
- bygg- og anleggsteknikk
- restaurant- og matfag
- helse- og sosialfag
- design og håndverksfag
- service og samferdsel
- naturbruk
- medier og kommunikasjon

Det forutsettes fullført yrkes \ fagarbeiderutdanning og praksis på ett av disse yrkesområdene (se pkt. 2.2, opptak). Studiet gir også relevante kvalifikasjoner for ledelse på mellomnivå relatert til disse yrkesområdene, med fokus på lærings- og utviklingsorientert ledelse.

Etter endt studium skal deltakerne kunne tilrettelegge og lede yrkesopplæring i skolen og opplæringsvirksomhet i arbeidslivet, og kunne bidra til faglig og pedagogisk utvikling på sitt yrkesområde. Deler av studiet kan tas som etter- eller videreutdanning.

Yrkesfaglærerens oppgaver innebærer å arbeide med lærings- og utviklingsprosesser sammen med elever, lærlinger og ansatte i bedrifter, på en måte som sikrer faglig og personlig utvikling hos den enkelte. Arbeidet omfatter ledelsesoppgaver i skole- eller bedriftsorganisasjonen, og skjer i samspill med samfunnsutviklingen og endringer i yrkene. Yrkespedagogisk virksomhet skal bidra til å sikre en bærekraftig fag- og samfunnsutvikling. Gjennom studiet skal studentene utvikle:

- **faglig kompetanse:** Studentene skal utvikle en **yrkesfaglig breddekompetanse** som omfatter evne til å vurdere praktiske og teoretiske kvalifikasjonskrav i de ulike yrkene som inngår i yrkesområdet \ programområdet, basert på yrkenes kompetanseplattformer. Den omfatter sentrale faglige felleselementer mellom yrkene i yrkesområdet, og innsikt i felleselementenes relasjon til forskjellige yrker. I faglig bredde skal studentene kvalifisere seg for å tilrettelegge og lede læring med utgangspunkt i yrkenes aktuelle behov for kompetanse og fagutvikling og elevenes \ opplæringsdeltakernes utdanningsplaner. En viktig del av breddekompetansen omhandler evne til å organisere samarbeid mellom personer og miljøer med ulike fagkompetanse i skole, arbeidsliv og lokalmiljø som kan bidra i elevenes \ deltakernes læreprosess.

Studentene skal også utvikle en **yrkesfaglig dybdekompetanse** på grunnlag av fordypning i praktiske og teoretiske utfordringer relatert til den enkeltes opprinnelige yrkesfelt. Yrkesfaglig dybde omfatter basisfag knyttet til kjernekompetansen i profesjonell yrkesutøvelse og støttefag som bidrar til å underbygge og utvide perspektivet på yrkesutøvelsen. Den yrkesfaglig dybdekompetansen skal styrke studentenes forutsetninger for å lede lærings- og utviklingsprosesser innen sitt felt, og kvalifisere den enkelte for å kunne bidra til faglig og yrkesdidaktisk utvikling.

- Både yrkesfaglig bredde- og dybdekompetanse omfatter det å kunne se yrkes- og fagarbeidervirksomhet og –utdanning i et historisk og kulturelt samfunnsperspektiv.
- **didaktisk kompetanse:** Studentene skal utvikle yrkesdidaktisk kompetanse, dvs. å kunne legge til rette læreprosesser tilpasset den enkelte elev, lærling eller arbeidstaker, med utgangspunkt i målene for opplæringen, kravene i yrket og kunnskapsbehov i samfunnet. Didaktisk kompetanse inkluderer evne til å skape konstruktive og inkluderende arbeids- og læringsmiljø og til å veilede elever \ deltakere i utvikling av individuelle læringsstrategier. Evne til kritisk analyse, utforming og iverksettelse av læreplaner \ utviklingsplaner er en viktig side ved den didaktisk kompetansen.
  - **sosial kompetanse:** Studentene skal utvikle en sosial kompetanse som handler om å kunne lede og organisere opplæring og faglig utvikling på yrkesområdet i samarbeid med skolens og bedriftens ledelse, elever, lærlinger, foreldre, arbeidstakere, kolleger og andre samarbeidspartnere. Sosial kompetanse er en forutsetning for å kunne møte elever \ deltakere ut fra deres individuelle og kulturelle forutsetninger og utvikle en demokratisk læringsorganisasjon.
  - **endrings- og utviklingskompetanse:** Studentene skal utvikle en endrings- og utviklingskompetanse som innebærer å kunne bidra til yrkesfaglig og yrkespedagogisk utvikling, og kunne delta i og lede utviklingsprosjekter. Denne kompetansen omfatter også å kunne vurdere fagenes og læreryrkets status og utvikling i forhold til samfunnsutviklingen. Kjennskap til utviklingsarbeid og praksisbasert forskning er viktig for å kunne delta aktivt i et arbeidsliv i stadig endring, og for å kunne videreutvikle sin kompetanse som yrkespedagog etter fullført studium.
  - **yrkesetisk kompetanse:** Studentene skal utvikle et reflektert forhold til grunnleggende samfunnsmessige og etiske verdier i yrkesutdanning og læring og utvikling i arbeidslivet. Yrkesetisk bevissthet skal ligge til grunn for alle sider ved det yrkespedagogiske arbeidet: i elevgruppa \ på arbeidsplassen, i skolen \ bedriften, i lokalsamfunnet og på andre samfunnsarenaer.

De ulike kompetansene er integrert i hverandre, og utgjør ulike aspekter ved en helhetlig yrkespedagogisk kompetanse.

Det er et hovedprinsipp at studiet skal være yrkesrettet, med forankring både i praktisk yrkes \ fagarbeidervirksomhet og i praktisk pedagogisk virksomhet. Studiet skal være preget av helhet og sammenheng med grunnlag i yrkespedagogisk arbeid. Yrkesdidaktikk skal være gjennomgående i hele studiet. Ved eventuell modulisering skal hver enkelt modul være praksisbasert og ha et yrkesdidaktisk perspektiv. Studiet skal være tilpasset den yrkesfaglige bakgrunnen hos hver enkelt student, noe som forutsetter aktiv medvirkning og tett oppfølging.

2.2 Oppbygning og organisering

Omfang

Studiet har et omfang på 180 studiepoeng og består av

Yrkespedagogikk:	30 studiepoeng
Yrkesdidaktikk:	30 studiepoeng
Faglig breddekompetanse innen yrkesområdet:	60 studiepoeng
Faglig dybdekompetanse innen yrkesområdet:	60 studiepoeng

Veiledet yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring inngår i hver av disse studieenheter.

Yrkespedagogikk omfatter pedagogiske spørsmål relatert til yrkesutdanning og kunnskapsutvikling i skole og arbeidsliv.

Yrkesdidaktikk innebærer tilrettelegging, planlegging, gjennomføring, vurdering, kritisk analyse og utvikling av yrkes \ arbeidsrelaterte læreprosesser i skole og bedrift.

Den yrkesfaglige breddekomponenten omfatter vesentlig fagkunnskap i forhold til yrkesområdet som helhet, relatert til de ulike yrkenes kompetansebehov \ kompetanseplattformer.

Den yrkesfaglig dybdekomponenten omfatter praktisk og teoretisk yrkesfaglig fordypning og videreutvikling med utgangspunkt i eget yrkesområde. Dybdekomponenten kan, sammen med elementer fra de andre komponentene, bygges opp slik at den faglig sett omfatter innholdet i mesterbrevet eller andre relevante autorisasjonsordninger.

I denne rammeplanen er yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig dybde og bredde integrert, med henblikk på å beskrive og tydeliggjøre en helhetlig yrkespedagog – kompetanse.

Opptak

Opptak til treårig yrkesfaglærerutdanning bygger på:

- fag\ svennebrev eller annen fullført treårig yrkesopplæring på videregående nivå innen det aktuelle yrkesområdet
- minimum to års yrkespraksis
- generell studiekompetanse eller vurdert realkompetanse

Internasjonalisering

Institusjonene skal legge til rette for at studiet gir et internasjonalt perspektiv på yrkesutdanning og læring i arbeidslivet. Studentene kan ta en del av yrkesfaglærerutdanningen i utlandet i samsvar med institusjonens vilkår for godkjenning av studiet.

2.3 Målområder

Arbeidet med målområdene skal foregå i et vekselspill mellom praktisk pedagogisk og yrkesfaglig erfaring, teoretisk kunnskap og didaktisk refleksjon. Målene presiserer hvilken kompetanse som er nødvendig for å kunne utføre det yrkespedagogiske arbeidet.

Ledelse av daglig lærings- og utviklingsarbeid på skolen eller arbeidsplassen

Målområdet omfatter ledelse av opplæringsvirksomhet på ulike læringsarenaer, med særlig fokus på faglige og didaktiske kompetansekrav. Kjerneoppgavene er planlegging, tilrettelegging, gjennomføring og vurdering av læreprosesser som er tilpasset den enkelte, i samarbeid med elever, lærlinger, andre utdanningsdeltakere, ansatte i bedriften, kolleger og andre aktuelle samarbeidspartnere. Faglig og pedagogisk videreutvikling av opplæringen og arbeidet er en viktig del av den daglige opplæringsvirksomheten.

Studentene skal

- kunne analysere kompetanseplattformene i ulike yrker på yrkesområdet og ha faglige forutsetninger til å kunne vurdere yrkenes praktiske og teoretiske kvalifikasjonsbehov, for å legge til rette og lede relevant fagopplæring
- kunne beskrive og forklare en arbeidsprosess \ produksjonsprosess i ulike yrker på yrkesområdet og kunne forankre opplæringen til yrkesfunksjoner
- ha kompetanse i sentrale faglige felleselementer mellom yrker og arbeidsprosesser i yrkesområdet, kunne vurdere felleselementer i forhold til likheter og ulikheter mellom yrkene, og kunne bruke eksempler fra de ulike yrkene i opplæringen
- kunne vurdere sitt opprinnelige yrkes særtrekk og basiskompetanse, og ha praktisk og teoretisk dybde kompetanse i basisfag som inngår i yrkesutøvelsen, som grunnlag for å kunne tilrettelegge og lede yrkesrelevant opplæring
- kunne analysere hvilke støttefag det er behov for i yrkesutøvelsen, og ha praktisk og teoretisk kompetanse i støttefag som er relatert til utøvelsen av sitt opprinnelige yrke, som grunnlag for å kunne tilrettelegge og lede yrkesrelevant opplæring
- kunne dokumentere kunnskapsgrunnlaget i sitt opprinnelige yrke og bidra aktivt til praktisk og teoretisk utvikling av yrket
- kunne bruke IKT og annen aktuell teknologi innenfor sitt fagområde, relatert til bredde- og dybdekompetanse
- ha innsikt i relevante styringsdokumenter og lovverk, kunne analysere læreplaner og bidra til å utforme og implementere opplærings- og utviklingsplaner i relasjon til yrkene innenfor sitt område
- kunne legge til rette for at elever \ deltakere i opplæringen videreutvikler sine ferdigheter i å lese, å uttrykke seg muntlig og skriftlig, å regne og å bruke IKT som del av sin yrkeskompetanse, og at de utvikler relevante læringsstrategier og kompetanse for utvikling og endring
- kunne legge til rette for at elever \ deltakere kan foreta et reflektert yrkes- og utdanningsvalg bl.a. ved å få erfaringer i og kunnskap om yrker og arbeidsområder de er interessert i
- med utgangspunkt i yrkesdidaktiske prinsipper kunne involvere deltakerne i å konkretisere mål, innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer i forhold til den enkeltes læringsbehov, kompetansekrav i de ulike yrkene og planene for opplæringen
- kunne gi støtte og omsorg til elever \ deltakere i krise, og kunne forebygge og bearbeide konflikter \ mobbing
- ha et reflektert forhold til verdiforankring og yrkesetiske utfordringer i det daglige læringsarbeidet

- kunne ta initiativ til og lede faglig og pedagogisk utviklingsarbeid relatert til læring på arbeidsplassen \ i klassen, og kjenne til grunnleggende perspektiver på praksisbasert kunnskapsutvikling og forskning

Lærings- og utviklingsarbeid i organisasjonen

Målområdet omfatter kompetanse i forhold til ledelses- samarbeids- og organisasjonsoppgaver som ligger utenom den daglige opplæringen, men som legger viktige rammer for læring og utvikling. Forståelse for skolens \ virksomhetens mål og egenart som organisasjon, arbeidsplass og læringsarena er sentralt, sammen med evne til å videreutvikle organiserings- og ledelsesformene og den kulturen som ligger til grunn for disse.

Studentene skal

- kunne analysere og bidra til å utvikle skolen \ bedriften som organisasjon, generelt og i forhold til eget arbeids \ yrkesområde
- kunne analysere, vurdere og utvikle samspillet mellom hensiktsmessige organiseringsformer, ledelsesformer og gode arbeids- og læringsmuligheter
- kunne vurdere og bidra til aktiv utvikling av det fysiske og sosiale arbeids- og læringsmiljøet i skolen \ på arbeidsplassen i samarbeid med relevante samarbeidspartnere
- kunne drøfte eget fag- og kunnskapssyn og forholdet mellom ulike syn på yrkeskunnskap, organisasjonens praksis, ledelsespraksis og mål for arbeid og læring
- kunne etablere og lede nettverksrelasjoner skole \ arbeidsliv \ høyskole og mellom etater og bedrifter i forhold til læring innenfor fagområdet
- kunne stimulere til personlig initiativ, legge til rette for og ha et reflektert forhold til betydningen av entreprenørskap i opplæringssammenheng
- kunne bidra til et faglig samarbeid mellom ulike lærergrupper som har ansvar for elevenes/deltakernes totale opplæring.

Lærings- og utviklingsarbeid i et samfunnsperspektiv

Målområdet omhandler samspillet mellom samfunnsutviklingen, kompetansekrav i yrkene som inngår i utdanningsområdet, mandat og verdigrunnlag for opplæringsvirksomheten og yrkespedagogisk praksis. Yrkesfaglig og yrkespedagogisk praksis må kunne begrunnes ut fra et samfunnsperspektiv.

Studentene skal

- kunne analysere utdanningsbehov og utviklingsmuligheter på yrkesområdet i et historisk og kulturelt samfunnsperspektiv og vurdere rollen som fagarbeider \ yrkesutøver
- ha innsikt i opplæringssystemets historiske, aktuelle og framtidige rolle som samfunnsinstitusjon og kulturbærer, og i yrkes- og arbeidslivsoplæringens plass i dette systemet

- kunne vurdere styringsdokumenter \ læreplaner \ organisasjonsplaner i et samfunnsmessig og etisk perspektiv
- ha innsikt i miljøkonsekvenser av fag \ yrkesutøvelsen og kunne motivere for og bidra til endringer som kan medføre en bærekraftig utvikling
- kunne ta hensyn til sammenhenger mellom samfunnets behov og den enkeltes opplæringsbehov, relatert til oppvekstmiljø, likestilling og et flerkulturelt samfunn
- kunne bidra til å videreutvikle yrket \ yrkesområdet og yrkespedagogisk virksomhet i samspill med lokale og nasjonale kompetansebehov i samfunnet og i arbeidslivet

2.4 Yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring

I et yrkesrettet studium er praksisopplæring i en særstilling med tanke på at studentene oppnår relevant og tilstrekkelig kompetanse. Den yrkespedagogiske utdanningen er forankret i to praksisfelt – i arbeidet som lærer \ opplæringsansvarlig \ læringsleder, og i arbeidet som fagarbeider \ yrkesutøver. En hovedhensikt med praksis er at studentene utvikler både sin yrkespedagogiske og sin yrkesfaglige kompetanse. I praksisopplæringen skal studentene gjøre relevante erfaringer i forhold til målene i yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde og yrkesfaglig dybde.

De tre målområdene fokuserer på henholdsvis ledelse av daglig yrkesfaglig opplæringsvirksomhet, organisasjonsoppgaver og yrkes \ arbeidslivsoplæring i et samfunnsperspektiv. Det skal legges til rette for at studentene arbeider med alle disse målområdene i pedagogisk og yrkesfaglig praksis, med tanke på å utvikle en helhetlig forståelse av yrkespedagogisk virksomhet. Erfaringer som gjøres i tilknytning til yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksis skal legge vesentlige premisser for innhold og struktur i studiet som helhet.

Konkret innebærer dette at deltakerne skal ha praksis som omfatter opplæringsoppgaver i grunnopplæringen og ledelse av læringsprosesser i bedrifter. Praksisopplæringen skal videre inneholde analyse av arbeids- og produksjonsprosesser i ulike bedrifter på yrkesområdet, sammenlikning av kompetansebehov i ulike bedrifter og kunnskapsutvikling i bedrifter. Praksisopplæringen skal tilrettelegges sammen med studentene ut fra den enkeltes kompetansebehov.

Praksisopplæringen skal omfatte en arbeidsinnsats tilsvarende 24 uker, være faglig og pedagogisk veiledet og foregå i tilknytning til yrkespedagogisk og yrkesfaglig autentiske arbeidssituasjoner. Studentene bør få variert erfaring fra relevante skoler og bedrifter. Valg av skoler og bedrifter skal tilpasses utviklingsbehov hos den enkelte student. Det skal legges vekt på pedagogisk og yrkesfaglig allsidig praksiserfaring. Ca. halvparten av praksisopplæringen skal legges til grunnopplæringen, mens den resterende halvparten bør være relatert til arbeidslivet / praksisfeltet for øvrig.

2.5. Prinsipper for arbeids- og vurderingsformer

Arbeidsformer, veiledning og vurdering skal ivareta de overordnede målene for studiet, og bygge på hovedprinsippene om yrkesretting, helhet og sammenheng. Oppgaver med utgangspunkt i praktisk yrkespedagogisk og yrkesfaglig arbeid og teoretisk refleksjon over arbeidet skal vektlegges. Yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde- og dybdekompetanse og yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksis bør i stor grad integreres. Studentene skal utforske og lære av sitt eget og kollegers arbeid, med henblikk på å tilegne seg utviklingskompetanse.

Det skal legges vekt på at studentene skaffer seg bred erfaring med og veiledning i å uttrykke seg skriftlig og muntlig, i tilknytning til refleksjoner over faglig og yrkespedagogisk arbeid. Slik kan studentene gjennom egen erfaring lære å legge til rette for at elever \ deltakere i opplæring videreutvikler slike basisferdigheter som en naturlig del av sin yrkeskompetanse.

Aktiv studentmedvirkning og samarbeid mellom studenter er et hovedprinsipp, og veiledning tilpasset den enkelte student skal gis gjennom hele studiet.

For å ivareta ulike dimensjoner i yrkeskunnskap bør det legges til rette for varierte uttrykks- og dokumentasjonsformer. Faglærere, pedagogikkklærere, veiledere i pedagogisk og yrkesfaglig praksis og studenter skal samarbeide i vurderingen.

Den enkelte institusjon fastsetter selv en forskrift for den formelle vurderingen, med utgangspunkt i rammeplanens prinsipper.

2.6 Fra rammeplan til fagplan

Prinsipper i fagplanarbeidet

Den enkelte institusjon har ansvar for å utvikle et studietilbud som er i samsvar med rammeplanens mål og hovedprinsipper og studentenes behov og interesser. Det skal utarbeides fagplaner for yrkesfaglærerstudiet ved den enkelte institusjon, relatert til hvert av de aktuelle yrkesområdene som utdanningen omfatter. Fagplanene skal være relatert til hovedprinsipper og faglig innhold i aktuelle læreplaner for yrkesutdanning i videregående opplæring. Fagplanene skal omfatte studieenheter yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig breddekompetanse, yrkesfaglig dybdekompetanse og praksisopplæring. Planen for studiet må vise hvordan disse elementene integreres i et helhetlig studium. Sammen med lov og rammeplan utgjør fagplanen det forpliktende grunnlaget for utdanningsinstitusjonen, lærerne, studentene og praksisinstitusjonene.

For å ivareta rammeplanens prinsipper om yrkesretting, helhet og sammenheng forutsettes det at yrkesdidaktikere, faglærere, pedagoger, studenter og representanter fra skoler og arbeidslivet på det aktuelle fagfeltet samarbeider i planprosessen. Det samme gjelder når planene skal evalueres og videreutvikles. Fagplanen skal konkretisere målene i rammeplanen i forhold til det yrkesområdet som utdanningen omfatter. Planen må ha en form og et innhold som gjør at den kan være et bindeledd mellom studentenes læring og utvikling av institusjonens studieopplegg.

Fagplanen skal omfatte

Om studiet

- hva studiet kvalifiserer for, inkludert informasjon om hva slags yrker som inngår i yrkesområdet \ programområdet
- studiets egenart og profil
- veiledning og vurdering
- studieorganisering med studiemodell
- vilkår for fritak og innpassing av studier, også de som er tatt i utlandet
- opplegg for den yrkespedagogiske og yrkesfaglige praksisopplæringen
- studentenes, praksisskolenes og arbeidslivets medvirkning i utviklingen av studiet
- skikkethetsvurdering – med henvisning til lov og forskrift

Fagplan(er) for yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde \ dybde og praksis

- faglig innhold i yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde og dybde som inkluderer innhold i praksis, organisering og arbeidsformer, vurdering
- læreren som leder og samarbeidspartner, bl.a. samarbeid allmennfag - yrkesfag
- det flerkulturelle og det internasjonale perspektivet
- likestillings- og kjønnsperspektivet
- helse, miljø og sikkerhet (HMS)
- tilpasset opplæring for alle og særlige hjelpetiltak for de som trenger det
- basisferdighetene relatert til yrkeskompetanse
- entreprenørskap
- samiske emner i samsvar med gjeldende læreplaner og mangfoldet i de samiske områdene
- teknologi og IKT

FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR YRKESFAGLÆRERUTDANNING

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet 10. januar 2006 med hjemmel i lov av 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.

§ 1 Organisering og innhold

Yrkesfaglærerutdanningen har et omfang på 180 studiepoeng og består av

yrkespedagogikk	30 studiepoeng
yrkesdidaktikk	30 studiepoeng
faglig breddekompetanse innen yrkesområdet	60 studiepoeng
faglig dybdekompetanse innen yrkesområdet	60 studiepoeng

Veiledet yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring inngår i hver av disse studieenheter.

Studiet gir grunnlag for tildeling av graden bachelor – yrkesfaglærerutdanning.

§ 2 Fastsetting av fagplan

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger utover det som følger av rammeplanen, fastsettes av institusjonens styre og tas inn i en fagplan.

§ 3 Praksisopplæring

- Utdanningen skal omfatte praksisopplæring tilsvarende 24 uker som en integrert del av studieenheter. Om lag halvparten av praksisopplæringen skal legges til grunnopplæringen, mens den resterende del bør være relatert til arbeidslivet/praksisfeltet for øvrig.
- Studenten skal få en formell vurdering av praksis uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres en gang til. Institusjonen definerer hva som er en praksisperiode.

§ 4 Skikkethetsvurdering

Institusjonen skal vurdere om en student er skikket for læreryrket, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-10 og forskrift gitt av departementet.

§ 5 Eksamensbestemmelser

Eksamen organiseres og gjennomføres etter den eksamensforskrift som er fastsatt av institusjonen.

§ 6 Vitnemål

Vitnemålet skal omfatte alle studieenheter som inngår i studiet, og påføres de karakterer som er oppnådd. Det gis en karakter i hver studieenhet, eller en felles karakter i yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk. Dersom yrkesdidaktikk organiseres sammen med yrkesfaglig bredde eller dybde som en integrert studieenhet kan det gis en felles karakter.

§ 7 Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for 3-årig yrkesfaglærerutdanning, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 3-5 i universitets- og høyskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieområde og omfatte praksisopplæring.

§ 8 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.

DET KONGELIGE
UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

Høgskolen i Sør-Trøndelag
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

NORGES TEKNISK NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET	
Saksnr.	2005/10-22 23 DES 2005
Arkivkode	115
Bsh. av	SØKRE/KJE
Kopi	

Deres ref

Vår ref
200505545-/ZR

Dato
13.12.2005

Statsbudsjettet 2005 kap. 281 post 01 - midler til samarbeid om 3-årig yrkesfaglærerutdanning

Vi viser til St.prp. nr. 1 og St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) der Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) og NTNU er tildelt nye studieplasser til etablering av yrkesfaglærerutdanning. Det er forutsatt at de to institusjonene skal inngå et samarbeid om det nye utdanningstilbudet.

For å legge til rette for oppstart av dette tilbudet, tildeler Utdannings- og forskningsdepartementet med dette kr. 500.000 til HIST og NTNU i samarbeid. Midlene skal nyttes til å dekke kostnader ved forberedelse og utprøving med sikte på oppstart av 3-årig yrkesfaglærerutdanning som et samarbeidstiltak. De to institusjonene avgjør selv fordelingen av midlene ut fra hvem som får hovedtyngden av arbeidet med tilrettelegging av den nye utdanningen.

Midlene vil bli utbetalt til NTNUs arbeidskonto 7694.05.00288. Det kan ikke påregnes ytterligere midler til tiltaket.

Vi ber om at regnskap og rapport på bruk av midlene sendes til departementet innen 1. juni 2006.

Med hilsen

Knut Sletta (e.f.)
avdelingsdirektør

Zana Radevska
førstekonsulent

Kopi: Riksrevisjonen